

Nr 3.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående markegångstaxor; given Stockholms slott den 27 november 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående markegångstaxor.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framhålls att en fullständig avveckling av markegångsinstitutet för närvarande icke kan komma till stånd. Däremot är en avsevärd förenkling i förfarandet möjlig att genomföra. Det i propositionen framlagda förslaget innebär bland annat att antalet persedlar, som skall prissättas, betydligt minskas. Vidare förordas att prisinsamlingen och prissättningen skall ske centralt och i huvudsak grundas på redan, bl. a. hos statens jordbruksnämnd, förefintligt prismaterial. Härigenom möjliggöres att den nuvarande omfattande organisationen med markegångsdeputerade inom varje län kan avskaffas och markegångssättningen i stället anförtros åt ett mindre antal, enligt propositionen fem, för hela riket gemensamma markegångsdeputerade.

F ö r s l a g
till
förordning angående markegångstaxor.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Markegångstaxor skola årligen upprättas för varje län genom särskilda för hela riket gemensamma markegångsdeputerade.

Markegångsdeputerade skola bestå av generaldirektören och chefen för kammarkollegiet såsom ordförande samt fyra ledamöter. Av ledamöterna skola två utses av kammarkollegiet bland kollegiets ledamöter samt två utses av statens jordbruksnämnd bland nämndens ledamöter. Deputerade välja inom sig vice ordförande.

För de av vederbörande myndighet utsedda deputerade skall myndigheten tillika bland sina ledamöter utse två suppleanter.

Ledamöter och suppleanter utses för en tid av fyra år. Avgår ledamot eller suppleant innan tjänstgöringstiden är till ända, skall annan utses för återstående delen av tiden.

2 §.

Markegångsdeputerade sammanträda på kallelse av ordföranden. Sammanträde för markegångstaxornas upprättande hålles tidigast den tionde och senast den trettonde november.

Är ledamot förhindrad deltaga i sammanträde, åligger det honom att där- om ofördröjligen underrätta ordföranden, som i ledamotens ställe inkallar suppleant.

3 §.

Markegångsdeputerade äro beslutsmässiga när minst fyra deputerade eller för deputerade inkallade suppleanter äro närvarande. Uppstår skiljaktiga meningar bland deputerade, och måste till följd därav omröstning anställas, skall denna vara öppen och den mening bliva gällande vilken flertalet biträtt eller, om rösterna utfalla lika, den mening som biträdades av ordföranden vid sammanträdet.

4 §.

Vid markegångsdeputerades sammanträde föres protokoll av den tjänsteman hos kammarkollegiet, som kollegiet därtill förordnar. Markegångsdeputerade äga även i övrigt påkalla biträde av de hos kollegiet anställda befattningshavarna.

5 §.

Markegångstaxa skall innehålla:

a) årets pris, bestämt på sätt i 8 § andra stycket sägs, å de jordbruksprodukter av årets skörd och de övriga persedlar, vilka skola utgöra föremål för markegångssättning (*det årliga markegångspriset*); samt

b) medeltalet av de för det löpande året och för de nästfölflutna nio åren upptagna årliga markegångsprisen å de i samband med ränteförenklingen jämlikt kungörelsen den 11 maj 1855, nr 33, bestämda så kallade huvudpersedlarna, i den mån dylik persedel åsatts årligt markegångspris enligt vad ovan sägs (*årets medelmarkegångspris*).

Det åligger markegångsdeputerade att bestämma de persedlar, vilka skola vara upptagna i taxorna.

6 §.

Persedel och tjänstbarhet, som icke finnes upptagen i markegångstaxan, skall, om så prövas nödigt för beräkning i penningar av i persedlar eller

tjänstbarheter bestämd avgift, omsättas i persedel, som är upptagen i markegångstaxan. Till grund för omsättningen skall tagas medeltalet av prisen enligt den årliga markegången för åren 1944—1953.

Det åligger deputerade att efter därom av länsstyrelse gjord framställning låta verkställa omsättningen samt att fastställa de nya persedlarna och deras myckenhet. Beträffande avgift, vars utbetalning icke ankommer å länsstyrelse eller som icke inbetalas till länsstyrelse, må framställning hos deputerade om persedelomsättning göras av avgäldsgivaren eller avgäldstagaren.

7 §.

Till ledning vid markegångssättningen skall statens jordbruksnämnd före den 10 november till markegångsdeputerades ordförande insända prisuppgifter å samtliga i markegångstaxorna ingående persedlar ävensom den ytterligare utredning, som nämnden kan finna erforderlig eller som markegångsdeputerade begärt.

8 §.

Det åligger markegångsdeputerade att efter noggrant övervägande av kända förhållanden och gällande pris samt med ledning av de prisuppgifter, varom i 7 § förmäles, bestämma det genomsnittliga riksmedelpriset för året för envar i markegångstaxorna ingående persedel.

Det årliga markegångspriset för viss persedel i visst län skall bestämmas till ett belopp som motsvarar persedelns pris enligt den år 1953 fastställda årliga markegången med det tillägg till eller avdrag från nämnda pris, som föranledes av den relativa förändring, som riksmedelpriset utvisar i förhållande till 1953 års riksmedelpris.

9 §.

Sedan markegångstaxa blivit fastställd skall taxan snarast möjligt kungöras i allmänna länskungörelserna; därvid skall tillika angivas i vilken ordning talan må föras mot fastställelsebeslutet.

10 §.

Markegångsdeputerade hava att fastställa för tillämpning av denna förordning erforderliga formulär.

11 §.

1 mom. Den som icke åtnöjes med markegångsdeputerades beslut äger att hos Kungl. Maj:t söka ändring däri genom besvär, vilka skola hava inkommit till finansdepartementet inom en månad från den dag taxan varit införd i allmänna kungörelserna för det län, vars markegång överklagas, eller, såvitt angår beslut som icke enligt 9 § skall införas i länskungörelserna, inom en månad från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet.

2 mom. Beslut om ändring av den årliga markegången gäller till förmån endast för den eller dem, som sökt den vunna ändringen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 2 juni 1911 (nr 62) angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande; dock att 1953 års markegångspriser skola gälla intill dess nya markegångspriser blivit vederbörligen fastställda. Finnes för viss persedel enligt sistnämnda förordning bestämt årspris litt. B. för år, som skall ingå i beräkningen av medelmarkegångspriset, skall detta årspris ligga till grund vid beräkningen i stället för det årliga markegångspriset.

De prisuppgifter enligt 7 §, som skola insändas före den 10 november 1954, skola avse såväl 1953 som 1954 års priser.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 no-
vember 1953.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler fråga om *förenkling av markegångsinstitutet* samt anför därvid följande.

I. Inledning.

Riksdagens år 1947 församlade revisorer har under § 28 i sin berättelse hemställt, att frågan om markegångsinstitutets avveckling måtte upptagas till närmare övervägande. Då de skäl, vilka tidigare åberopats mot en dylik avveckling, numera enligt revisorernas uppfattning saknade större betydelse, syntes spörsmålet snarast böra bringas till sin lösning. I anledning av nämnda hemställan har 1948 års statsutskott i sitt utlåtande nr 153 under punkten 18 uttalat, att utskottet hölle det för sannolikt att markegångstaxorna, i den mån tillgång till dylika noteringar alltjämt erfordrades, skulle kunna ersättas med officiella prisuppgifter, som sammanställdes i annan ordning. Med hänsyn härtill samt till systemets föråldrade karaktär i allmänhet funne utskottet starka skäl tala för att i enlighet med revisorernas förslag frågan om institutets avveckling upptoges till närmare övervägande. I skrivelse den 19 juni 1948, nr 332, har riksdagen anmält, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad statsutskottet sålunda föreslagit.

I anledning av riksdagens ifrågavarande skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 10 september 1948 åt kammarkollegiet att — under beaktande av vad statsutskottet anfört i sitt förenämnda utlåtande — utreda frågan om markegångsinstitutets avveckling eller förenkling samt att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

I skrivelse den 30 juni 1951 har kammarkollegiet framlagt förslag till förenkling av markegångsinstitutet.

Över kammarkollegiets skrivelse har, efter remiss, yttranden avgivits av socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, lantbruksstyrelsen (som inhämtat yttrande från hushållningssällskapens förbund och samtliga hushållningssällskap), statens jordbruksnämnd, kommerskollegium (efter hörande av Sveriges lantbruksförbund) samt flertalet länsstyrelser.

Ifrågavarande spörsmål har därefter varit föremål för ytterligare överbäganden inom finansdepartementet, i samband varmed ett delvis nytt förslag till lösning av frågan utarbetats. Detta förslag har framlagts i en i maj 1953 dagtecknad, inom departementets rättsavdelning utarbetad promemoria med förslag till förenkling av markegångsinstitutet. Promemorian utmynnade i ett författningsförslag, vilket torde få såsom bilaga (*Bilaga 1*) fogas vid statsrådsprotokollet i förevarande ärende.

Över nämnda promemoria har, efter remiss, yttranden avgivits av kammarkollegiet, de tidigare hörda ämbetsverken (kommerskollegium med biläggande av yttrande från Sveriges lantbruksförbund och lantbruksstyrelsen med biläggande av yttrande från hushållningssällskapens förbund) samt flertalet länsstyrelser.

II. Historik.

Från att ursprungligen ha utgjorts in natura, kom efter hand de skatter och avgifter, som i äldre tider utgick till kronan, de s. k. grundskatterna, att, ehuru alltjämt bestämda i persedlar, till överbägande del erläggas i pengar. Denna utveckling, som kan sägas ha fullbordats mot slutet av 1600-talet, ledde i sin tur till fastställandet av de särskilda persedlarnas värde. Det är detta fastställda pris, som kallas markegång och som givit upphov till senare tiders årliga markegångstaxor.

I 1809 års regeringsform, § 75, stadgades, att de årliga markegångstaxorna skulle upprättas genom deputerade av alla riksstånd, nämnda på det sätt varje stånd särskilt för sig föreskrev; vad dessa fastställde, skulle tjäna till efter rättelse, så vida ej ändring däruti i behörig ordning söktes och vunnos. Lagrummet har efter den förändring, som på grund av ständsrepresentationens upphörande vid 1865—1866 års riksdag påkallades, numera följande lydelse:

De årliga markegångstaxorna skola upprättas genom deputerade, valde på sätt av riksdagen särskilt stadgas. Vad dessa i avseende på markegångssättningen fastställa, tjäna till efterlevnad, såvida ej ändring däruti i behörig ordning sökes och vinnos.

Medan i äldre tid bestämmelserna angående markegången varit spridda på ett flertal författningar, infördes genom en kungl. kungörelse av den 11 maj 1855 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande mera enhetliga bestämmelser. Markegångstaxan skulle upprättas av deputerade, två av varje riksstånd. År 1868 ändrades detta till åtta inom länet boende, för sakkunskap och oväld kända deputerade, vilka jämte fyra suppleanter valdes av landstinget. Vid sammanträdet fördes ordet av landshövdingen utan rättighet för honom att i besluten delta. Landskamreraren skulle vara tillstådes för att bevaka kronans rätt. Med ledning av priskuranter, upptagande priserna under månaderna oktober—mars för såväl städerna som landet och upprättade av magistraterna respektive särskilda nämnder, skulle uppgöras det årspris, som skulle läggas till grund för me-

delmarkegångspriset. Därjämte skulle taxan innehålla en särskild markegång, den s. k. årliga markegången, bestämd med ledning av uppgifter från städerna och av fullmäktige från socknarna. Besvär finge föras hos kammarkollegiet och därefter hos Kungl. Maj:t. Anledningen till att i taxorna skulle upptagas ej endast årliga markegången utan även ett årspris och ett medelmarkegångspris är att söka i att 1855 års kungörelse föreskrev en omsättning och förenkling till vissa huvudpersedlar av de i den ordinarie räntan ingående persedlarna, vilka i taxan skulle åsättas årligt markegångspris. Nämda persedlar skulle få lösas i penningar och denna lösen ansågs böra äga rum efter ett medelpris, vartill antoges medium av tio års markegång. Som man icke ville låta den årliga markegången, som avspeglade prisnivån i början av november, ingå i beräkningen av detta medelpris, beslöt man att i stället tillskapa ett särskilt årspris, grundat på priserna under månaderna oktober—mars. Detta årspris saknade sålunda självständig betydelse och ingick endast i beräkningen av medelmarkegångspriset, varefter kronans behållna och anordnade räntor och tionde finge lösas. 1855 års förordning gällde intill 1 januari 1912, då den nu gällande förordningen 2 juni 1911 trädde i kraft.

Vid sidan av det vanliga markegångspriset har funnits riksmarkegångspris, nämligen dels å soldatmunderingspersedlarna vid indelta roterade infanteriet under åren 1819—1889 och dels å spannmål. Riksmarkegångspriset å spannmål tillkom år 1816 i samband med riksens ständers beslut, att hälften av de statsanställdas löner skulle beräknas i spannmål och utgå efter medelbeloppen av markegångspriserna i alla län. Det avskaffades år 1890.

I detta sammanhang må nämnas att kammarkollegiet med skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 december 1930 överlämnat ett av kammaradvokatfiskalsämbetet avgivet yttrande, vari återfinnes en ingående och detaljerad redogörelse för markegångsinstitutets historiska utveckling.

III. Gällande rätt.

Närmare bestämmelser i ämnet är meddelade i förordningen den 2 juni 1911 (nr 62) angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, vilken förordning trädde i kraft den 1 januari 1912. Genom förordningar den 14 juni 1917 (nr 297) samt den 15 juni 1923 (nr 222) har § 7 respektive §§ 1 och 5 i 1911 års förordning erhållit ändrad lydelse.

Gången av markegångssättningen är i stora drag följande. Markegångstaxorna skall upptaga dels den årliga markegången (litt. A), dels ock årspris (litt. B) och medelmarkegångspris (litt. C). A-prisen kommer till användning för beräkning av arrenden, kvarstående frälserräntor och en del andra avgifter. B-prisen har ingen annan funktion än att ligga till grund för det tioåriga medelmarkegångspriset. Sedan kronans räntor år 1869 förvandlades till fasta penningräntor kommer medelmarkegångspriset numera till användning allenast vid uträkning av statens indelningsersättningar och avgälder för markupplåtelse från egendomar i allmän ägo.

Priserna å de till den årliga markegången hänförliga persedlarna inhämtas enligt särskilda, av kammarkollegiet godkända formulär från dels kommunalnämnderna å landsbygden, dels magistraterna eller stadsstyrelserna i städerna. Kommunalnämndernas uppgifter överlämnas närmast till vederbörande häradsskrivare, som sammanställer desamma i en tabell och beräknar medelpris för fögderiet, varefter denna handling jämte kommunalnämndernas uppgifter insändes till länsstyrelsen, dit prisuppgifterna för städerna ingår direkt. Länsstyrelsen granskar det sålunda erhållna prismaterialet och utarbetar en sammanställning för länet i dess helhet, upptagande medelprisen för varje fögderi och prisen för varje stad samt på grundvalen av dessa priser uträknade länsmedeltal. Det sålunda åstadkomna primärmaterial förelägges de s. k. markegångsdeputerade, som sammanträder en av de fyra första dagarna i november månad inom varje län under ordförandeskap av landshövdingen. Markegångsdeputerade, som utgör fyra av landstinget utsedda, för sakkunskap och oväld kända personer, har till uppgift att efter noggrant övervägande av kända förhållanden och gällande pris samt med ledning av dem förelagda prisuppgifter bestämma pris å alla i markegångstaxan ingående persedlar och tjänstbarheter, således jämväl å de persedlar, varå årspris, enligt vad nyss sagts, skall beräknas.

Årspriset avser i motsats till den årliga markegången endast några få viktigare persedlar, vanligen olika slag av spannmål samt smör, i några fall jämväl kött, hö och järn. Det förberedande arbetet för årsprisens fastställande är ordnat på ett annat sätt än i fråga om den årliga markegången. Här erfordras nämligen icke, vad landsbygden beträffar, någon medverkan av varje kommun, utan prisnoteringarna sättes för resp. fögderier av särskilda markegångsnämnder, bestående av minst åtta och högst sexton inom vederbörande fögderi bosatta personer, vilka utses till hälften av fögderiets kommuner själva och till hälften av länsstyrelsen. Dessa noteringar, avseende genomsnittliga priser för dels månaderna oktober—december, dels januari—mars, insändes till länsstyrelserna. För städernas vidkommande avgives däremot liksom för den årliga markegången ifrågavarande prisnoteringar av resp. magistrater eller stadsstyrelser. Även dessa noteringar överlämnas till länsstyrelserna, som utarbetar en sammanställning av prismaterialet i dess helhet och beräknar länsmedeltalet, varefter förfaringssättet är detsamma som för den årliga markegången. Sedan länsstyrelsen befordrat taxan till trycket, överlämnar länsstyrelsen ett antal därav jämte deputerades protokoll och de till grund för taxan liggande primäruppgifterna till kammarkollegiet, som omedelbart remitterar taxan till sitt advokatfiskalsämbete för granskning. Befinnes vid granskningen taxan anmärkningsfri, meddelar advokatfiskalsämbetet kollegiet underrättelse härom, varefter kollegiet meddelar länsstyrelsen, att taxan, såvitt den rör kronans rätt, vunnit laga kraft. Leder däremot advokatfiskalsämbetets granskning till anmärkning mot taxan, har kollegiet att inom viss kort tid pröva och avgöra den framställda anmärkningen, varefter jämväl i detta fall länsstyrelsen meddelas underrättelse. Jämväl enskild part äger att hos kollegiet anföra besvär över markegångssättningen.

I anslutning till ovanstående må framhållas, att enligt förordningen den 21 maj 1915 (nr 212) kommunerna inom lappmarksfögderiet av Västerbotens län medgivits befrielse från skyldighet att välja ombud å markegångsnämnd, varjämte för åstadkommandet av årspriset inom detta fögderi stadgades en annan ordning.

IV. Tidigare förslag till ändringar i 1911 års förordning.

Riksdagens år 1947 församlade revisorer har i sin förenämnda berättelse (s. 135—139) redogjort för de förslag till ändringar i 1911 års förordning som under senare år framkommit. I förevarande sammanhang torde hänvisning till nämnda redogörelse få ske, varför här blott i korthet må erinras om följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 juni 1923, nr 284, har riksdagen, bland annat, anfört, att enligt riksdagens förmenande ett dubbelarbete i viss mån ägde rum vid markegångssättningen. En omarbetning i förenklande syfte av hithörande bestämmelser syntes av behovet påkallad.

I motion vid 1928 års riksdag (II: 311) yrkades, att riksdagen måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t att låta utreda och för riksdagen snarast förelägga förslag till ändring i grunderna och sättet för markegångstaxornas upprättande. I över motionen avgivet utlåtande (nr 33) anförde statsutskottet, att enligt vad utskottet under hand inhämtat från kammarkollegiet, vore hos kollegiet anhängiga två ärenden angående markegångstaxorna, nämligen ett ärende rörande revision av taxornas formulär och ett ärende om ifrågasatt revision av förordningen den 2 juni 1911 (nr 62) angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande. Sistnämnda ärende, i vilket förslag väckts av länsstyrelsen i Örebro län, syntes, enligt vad för utskottet upplysts, avse och för varje fall komma att medföra förslag till lösning av det spörsmål, som i den förevarande motionen avhandlades. På grund härav och under uttalande av sin förväntan att förslag i ämnet snarast underställdes riksdagens prövning, hemställde utskottet att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Statsutskottets hemställan bifölls sedermera av riksdagen utan debatt.

I motion vid 1935 års riksdag (I: 16) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att markegångssättningen moderniserades och sattes av länsprinsnämnder samt att densamma fastställdes av en riksprinsnämnd i samband med dyrortsgrupperingen. I ett över motionen avgivet utlåtande (nr 130) hemställde statsutskottet med framhållande av lämpligheten av att frågorna om dyrortsgruppering och markegångssättning löstes i ett sammanhang, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med prövningen av grunder och förfaringssätt för dyrortsgrupperingsarbetet jämväl upptaga frågan om revision av gällande markegångsbestämmelser. Denna hemställan bifölls sedermera av riksdagen.

Slutligen yrkades i två i huvudsak likalydande motioner vid 1940 års riksdag, väckta, den ena, nr 93, inom första kammaren och den andra, nr 120,

inom andra kammaren, att riksdagen måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till slopande, eventuellt en förenkling av markegångssättningen. I ett över motionen avgivet utlåtande (nr 169) hemställde statsutskottet, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t meddela vissa i utlåtandet närmare angivna synpunkter beträffande revideringen av markegångssättningen. Denna hemställan bifölls sedermera av riksdagen.

I sin förenämnda berättelse har 1947 års riksdagsrevisorer — efter att bland annat ha redogjort för några av de förhållanden som ännu påkallade markegångssättning — gjort följande allmänna uttalande.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att markegångsinstitutet haft sin väsentligaste betydelse för förhållanden, som sammanhånga med det gamla indelnings- och grundskatteväsendet. Detta tillhör emellertid numera i huvudsak ett förgånget skede. Även frälseräntor och landgillen, som utgöra de sista mera betydelsefulla resterna av detta system, stå nu inför sin avveckling. Det synes därför kunna ifrågasättas, huruvida markegångsinstitutet, i varje fall sedan avvecklingen av frälseräntor och landgillen slutförts, längre fyller en uppgift, som motsvarar de med institutets bibehållande förenade besvären och kostnaderna.

Bortsett från sin betydelse för de med indelnings- och grundskatteväsendet sammanhängande förhållandena har markegångsinstitutet fått betydelse även på vissa andra områden. Detta gäller särskilt vissa arrenderättsliga förhållanden. Genom att bestämma arrendeavgiften i persedlar att lösas efter markegång ha jordägare haft en möjlighet att betinga sig ett pris för jordens nyttjande, som varit oberoende av penningvärdets växlingar. Denna möjlighet har, såsom förut nämnts, utnyttjats särskilt beträffande jord i kronans eller det allmännas ägo. Sedan i nyttjanderättslagen förbud införts mot bestämmande av arrendeavgift i annat än penningar, synes även beträffande upplåtelse från kronan — ehuru å dessa nyttjanderättslagens bestämmelser ej äro direkt tillämpliga — en ändring ha skett, så att även i dessa fall arrendeavgifterna bestämts i penningar.

Som av det ovan anförda inhämtats, föregås markegångstaxornas upprättande av vidlyftiga förarbeten, som varje år påkalla medverkan av ett betydande antal personer. Enbart i markegångsnämnderna sammanträda sålunda årligen över tusentalet personer (ca 150 nämnder med vardera minst 8 ledamöter jämte häradsskrivaren som ordförande). Därjämte engageras samtliga kommunalnämnder samt rikets länsstyrelser, kammarkollegiet m. fl. Även om arbetet med taxorna endast pågår en kortare tid under året, är dock detsamma förenat med tidsspillan och kostnader.

Den invecklade och omständliga proceduren för markegångssättningen bör ses mot bakgrunden av markegångstaxornas en gång centrala betydelse för den offentliga hushållningen och för skatternas utgörande. Dessa omständigheter förklara även, att principerna för uppskattningsförfarandet tillmåtts sådan vikt, att de ansetts böra skyddas genom grundlagsbestämmelser.

Numera äro, som i det föregående visats, förhållandena helt ändrade. Markegångstaxorna ha f. n. främst betydelse för avveckling av kvarstående rester från det gamla indelnings- och grundskatteväsendets tid samt för vissa redan träffade avtal om arrende och upplåtelse av jord. Markegångstaxornas tillämplighetsområde torde icke längre vara av den omfattning och betydelse, att detsamma motiverar ett så invecklat och dyrbart förfarande som markegångsinstitutet medför.

Ovan har påpekats, hurusom frälseräntor och landgillen numera utgöra

de viktigaste resterna av grundskatteväsendet, vilka ännu förutsätta tillvaron av markegångspriser. Frälseräntorna bestå i allmänhet av ett förhållandevis stort antal persedlar av varierande slag, och vissa svårigheter skulle måhända uppstå, om markegångsinstitutet upphävdes, innan frälseräntorna ännu avvecklats. Enligt vad som inhämtats äro emellertid de ännu icke inlösta eller avlösta frälseräntorna nu så få, att det torde dröja endast en kortare tid, innan de helt försvunnit. Frälseräntorna torde därför knappast längre behöva utgöra något hinder för markegångsinstitutets upphävande. Avvecklingen av landgillena synes däremot ännu icke ha fortskridit lika långt. Dessa bestå i allmänhet endast av ett fåtal persedlar, och de svårigheter, som skulle uppstå vid desammas värdering utan tillgång till markegångspriser för något eller några av de senare åren, torde icke vara alltför stora. Om markegångsinstitutet skulle bibehållas med hänsyn till de arrendeförhållanden, som reglerats med tillämpning av markegångspriser, skulle dess fortvaro i ytterligare flera tiotal år påkallas. Det må emellertid framhållas, att när arrende bestämts i persedlar, i allmänhet endast ett fåtal sådana kommit till användning. I regel har arrendet bestämts i spannmål eller i smör.

Det finns enligt revisorernas mening anledning ifrågasätta, om icke för såväl landgillena som nyssberörda arrenden markegångspriserna skulle kunna ersättas av en på enklare sätt anordnad uppskattning. Med den uniformitet på prisbildningens område, som numera råder, och med det prisstatistiska material, som finnes tillgängligt, torde svårigheter knappast föreligga att skapa nödiga utgångspunkter för ett pris å de ifrågavarande persedlarna, som fyller samma anspråk på tillförlitlighet som markegångspriserna. Det kan förmodas, att såväl jordägare som arrendatorer i regel skulle godtaga av t. ex. kommerskollegium eller socialstyrelsen publicerade prisuppgifter, som grundats på tillgängligt statistiskt material.

Sådana prisuppgifter skulle även kunna tjäna till ledning i de övriga fall, då avtal eller författningsbestämmelser innehålla hänvisningar till markegångstaxorna. Givetvis förutsattes dock en översyn av författningsbestämmelserna i fråga samt i förekommande fall ändringar i dessa.

Även om vissa möjligheter torde förefinnas att med bibehållande av markegångsinstitutets principer förenkla och förbilliga förfarandet, anse revisorerna dock bärande skäl tala för att markegångsinstitutet helt upphäves och, i den mån så finnes erforderligt med hänsyn till de rättsförhållanden, för vilka markegångspriser ännu ha betydelse, ersättes med andra officiella prisnoteringar, som kunna åvägabringas utan mera ingående speciella anordningar.

Under återopande av vad ovan anförts få revisorerna hemställa, att frågan om markegångsinstitutets avveckling upptages till närmare övervägande. Då de skäl, vilka tidigare återopats mot en dylik avveckling, numera sakna större betydelse, synes detta spörsmål snarast böra bringas till sin lösning.

Statsutskottet vid 1948 års riksdag har i sitt utlåtande nr 153 under punkten 18 uttalat, att markegångsinstitutet hade spelat en viktig roll under naturahushållningens dagar. Alltjämt ägde institutet betydelse för vissa förhållanden, som antingen sammanhänge med det numera nästan helt avvecklade indelnings- och grundskatteväsendet eller ock vore av arrenderättslig natur. Markegångstaxornas tillämpningsområde vore emellertid, såsom revisorerna framhållit, icke längre av den omfattning och betydelse, att detsamma motiverade ett så invecklat och dyrbart förfarande som markegångsinstitutet medförde. Utskottet hölle det för sannolikt att markegångs-

taxorna, i den mån tillgång till dylika noteringar alltjämt erfordrades för reglering av vissa i det föregående berörda rättsförhållanden, skulle kunna ersättas med officiella prisuppgifter, som sammanställdes i annan ordning. Med hänsyn härtill och till systemets föråldrade karaktär i allmänhet funne utskottet starka skäl tala för att i enlighet med revisorernas förslag frågan om institutets avveckling upptoges till närmare övervägande. Som ovan framhållits bifölls statsutskottets förslag sedermera av riksdagen.

V. Kammarkollegiets förslag.

Som framgår av det tidigare sagda har kammarkollegiet i sin förenämnda skrivelse den 30 juni 1951 framlagt förslag till förenkling av markegångsinstitutet.

Kammarkollegiet har inledningsvis framhållit, att kollegiet låtit företaga undersökning, i vilken utsträckning markegångstaxorna fortfarande komme till användning. Kollegiet hade i sådant syfte tillskrivit samtliga länsstyrelser och stiftsnämnder samt fastighetsförvaltande ämbetsverk och styrelser m. fl. ävensom vederbörande stadsmyndighet i de äldre städerna. Med ledning av inkomna och för kollegiet eljest tillgängliga uppgifter hade uppgjorts följande förteckning över olika slags ersättningar och avgifter, som fortfarande uträknades efter markegång.

Kvarstående avgifter som uträknas efter markegång.

A. Ersättningar av statsmedel.

1. Domkyrkor och domkyrkosysslomän (råg, korn, havre, blandsäd, smör, hö).
2. Klockare i Jämtland (9 st.; korn).
3. Rust- och rotehållare (31 st.; vete, råg, korn, ärter, hö, halm, agnar, ved).
4. För underhåll av de historiska minnesmärkena Rankhyttans och Isala lador beviljades enligt kammarkollegiets brev den 16 juni 1755 respektive kungl. brev den 22 december 1786 60 dagsverken och 1 tunna korn.
5. Varbergs skola m. fl. på grund av enskild donation till Halmstads hospital enligt kungl. brev den 20 mars 1816 och den 12 maj 1876 (råg, korn, havre).
6. Till jordägare (7 st.) för avstådd jord till Göta kanal (råg och korn).
7. Till jordägare för avstådd mark till Trollhätte kanal (råg, korn samt dränge- och ökedagsverken).
8. Till Hjälmare kanal för två kvarnar (råg och korn). Utredning om avlösning pågår.
9. Ur älgskadefonden för skada å gröda (markegång ej föreskriven i författningen, utan skadan skall värderas av två sakkunniga, k.k. 17/6 1943 nr 521).

B. Till staten ingående avgifter.

1. *Ständiga räntor och avgälder.*
  - a) Till Visingsö skolegodsfond (2 st.) och Vadstena krigsmanshuskassa (vete, råg, korn, smör, fläsk, kött).
  - b) Tomtören (10 st.) av f. d. hospitalsjord i Linköping (råg och korn).

- c) Ersättning för utrivning av Skave kronokvarn i Kattarps socken, Malmöhus län, av 10 st. jordägare enligt skattläggning 6/7 1839 (råg och korn).
  - d) Avgälder för upplåtelser från kronoegendomar i vissa städer (Växjö, Örebro, Eskilstuna och Västerås).
  - e) Avgälder för jordupplåtelser från kronodomäner (enligt uppgift 22 st.).
  - f) Avgäld för rektor i Kristinehamn anslagen jord, som överlåtits till staden (k. brev 24/4 1915).
2. *Viss tids arrenden.*
- a) Kronodomäner: 551 st. (uppgift lämnad år 1950). Kontrakten utgå senast 1964. (I allmänhet spannmål och smör.)
  - b) Universitetsegendomar: 381 st. (år 1950). Kontrakten utgå senast 1963.
  - c) Arrende till Visingsö skolegodsfond (3 st.). Utgå 1955. (Råg, korn och smör.)
3. *Åborättsavgäld enligt lag den 4 juni 1926.*
Bestämmas i regel för 20 år i taget (5 st.; vete, råg, korn, smör).
4. *Stämpelavgift enligt kungl. förordningen 19/11 1914, § 11.*
I avgäld ingående persedlar eller tjänstbarheter beräknas efter det värde, vartill de vid upplåtelsen uppskattats eller om visst värde icke åsatts, efter markegång, om de äro upptagna i markegångstaxan, men eljest efter i orten gängse pris.
- C. *Till ecklesiastikstaten ingående avgifter.*
- 1. Arrenden 1 158 st. (år 1950). (Vete, råg, korn, havre, smör, stångjärn.) Kontrakten utgå senast omkring år 1960.
  - 2. Avgälder 940 st. (Alla stiftsnämnder ej lämnat uppgift.)
    - a) s. k. ändamålsupplåtelser.
    - b) 49-års upplåtelser till enskilda.
    - c) överlåtelser till vissa städer emot årlig avgäld (Norrtälje, Östhammar, Eksjö, Kalmar, Simrishamn, Ystad, Hälsingborg, Halmstad, Varberg, Hjo, Kristinehamn, Västerås, Umeå, Skellefteå, Luleå) eller till järnvägar.
  - 3. Landgillen. Okänt antal. (Råg, korn, smör.)
- D. *Till städer ingående avgifter.*
- Räntor och avgälder av stadsjord.
- a) Uppsala stads åkrar; få avlösas enligt kungl. brev 5/7 1940 (135 st. kvar om tillhoppa ca 800 kronor.)
  - b) Norrköping (ca 100 kronor) utgå från vissa företag för arrende av stadens jord (kallas grundskatteavgifter); kan enligt drätselkammaren ersättas utan svårigheter med kontantavgifter.
  - c) Gränna: s. k. åttingskatt. Utredning om avlösning pågår.
  - d) Växjö: avgälder från domprostjorden, som överlåtits till staden.
  - e) Landskrona: 2 tomter upplåtna på evärdlig tid.
  - f) Göteborg: *grundlega* för 3 st. tomter och lägenheter; ca 1 000 kronor (dagsverken).
landerimedel för två till kronan upplåtna områden; ca 2 000 kronor. (Råg och korn.)
skogsräntor från Sävedals härad (kungl. dom 5/6 1940); ca 2 000 kronor. (Råg och korn.)
  - g) Arboga: (4 st.; råg och korn).
  - h) Falun för vattenrätt i Faluån; ca 1 600 kronor. (Råg och korn.)

- i) Gävle: ca 660 kronor; vretskatt för besittningsjord och för stubberättsjord. Förslag att den förra skulle höjas och utgå i kontant (kollegii utlåtande 4/10 1948). Vretskatten för den senare får ej höjas och kan enligt drätselkammaren fastläsas vid nuvarande kontanta belopp.
  - j) Härnösand (1 st.).
- E. Till Danviks hospital ingående avgifter.
Stadge- och besittningsrätter (3 st.; råg, korn, hö, halm, dränge- och ökedagsverken).
- F. Till Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen ingående avgifter.
- 1. Städja vid åboombyte (1 st.); 82,5 liter korn.
  - 2. Arrende för Sundsby säteri (arrendeavgiften skall vid förnyat arrende 1958 regleras med hänsyn till förändringar i markegångsprisen å vete och smör).
- G. Till enskilda utgående avgifter i andra fall än under A.
- 1. Frälseräntor:
    - a) Avlösning eller inlösen begärd och hänvisade till domstol men ej instämnda — 14 st.
    - b) Avlösning eller inlösen begärd och under behandling hos länsstyrelsen — 4 st.
(Allehanda persedlar.)
  - 2. Avgäld enligt lagen den 25 maj 1905 skall fastställas i penningar, där ej annorlunda mellan parterna överenskommes.
  - 3. Avgäld till Råbelöfs egendom för till Kristianstads stad upplåtet område enligt vederbörande häradsratts utslag 9/2 1860.
  - 4. Stipendier o. d.
    - a) Alreikska stiftelsen i Norrköping: viss avkomst av Himmelstadslundens säteri till stipendier.
    - b) Ekmanska donationen i Göteborg: viss avkomst av Kilanda säteri till vissa institutioner.
    - c) Sivertssonska stipendieinrättningen i Kungälv.
    - d) Universitetsstipendier.
  - 5. Arrenden.
  - 6. Vid inlösen av överskottsfoder vid arrendeavträde eller skadestånd för bristande sådd (Nora).
  - 7. Avlöningar: a) till 2 rådmän i Sala.
b) till 6 st. befattningshavare vid Växjö domkyrka (av domkyrkans medel).

Kammarkollegiet har framhållit att markegångspriserna fortfarande komme till användning i icke ringa omfattning på olika områden av det ekonomiska samhällslivet. Ett upphörande av markegångssättningen kunde därför icke ske med mindre de in natura bestämda avgifterna, vilka skulle lösas efter markegångspris, förvandlades till penningavgifter eller bringades att upphöra genom avskrivning eller avlösning eller på annat sätt, eller ock markegångssättningen ersattes av annan officiell prissättning. I åtskilliga fall föreläge emellertid förslag om upphörande av in natura bestämda avgifter och i andra fall kunde dylika avgifter, såsom i viss omfattning hittills skett och alltfört skedde, bringas att upphöra genom överenskommelse eller

ock omsätts till kontantavgifter. Detta gällde särskilt avgifter, vilka staten erlade till enskilda eller institutioner eller som städer och kommuner erlade till staten eller andra offentliga rättssubjekt för mark, som tagits i anspråk för allmänna behov eller eljest innehades med ständig nyttjanderätt. Förvandling till kontantavgifter hade tidigare i åtskilliga fall ägt rum beträffande ersättningar, som till olika institutioner utgått av statsmedel. Där avgiften grundades å avtal mellan statsmyndighet och enskild, såsom beträffande arrendeavgifterna för kronodomäner samt universitetens och kyrkliga egendomar, borde förändring av avgiften, såsom innebärande rubbning av bestående avtal, dock icke genomföras tvångsvis. Man vore därför nödsakad att tillsvidare och intill dess nämnda arrendeavtal utlöpt bibehålla någon form av officiell prissättning för vissa jordbruksprodukter. Under tiden borde verksamma åtgärder vidtagas i syfte att övriga avgifter i möjligaste mån måtte bringas att upphöra eller utgivandet av dem göras oberoende av dylik prissättning.

Kammarkollegiet har undersökt huruvida markegångstaxorna — såsom i skilda sammanhang ifrågasatts — skulle kunna ersättas med officiella prisuppgifter, som sammanställdes i annan ordning. För egen del har kollegiet funnit detta icke lämpligen kunna ske. Prissättning enligt rekvisitionslagen den 30 juni 1952 (nr 583) förekomme sålunda numera i regel icke i fredstid. Från hushållningssällskapens häradsombud insända rapporter om årets skörd och om priserna på de olika växtslagen blev numera icke föremål för bearbetning och de prisuppgifter å mjölk, gräddde, smör och ost som tidigare insänts till centralbyrån från mejerierna hopsamlades och bearbetades numera av svenska mejeriernas riksförbund. De till grund för kommerskollegiums partiprisindex liggande prisnoteringarna, som erhöles från näringsorganisationer, vore konfidentiella och kunde icke användas för de ändamål, som markegången skulle tillgodose. Prissättningen av naturaförmåner enligt 42 § kommunalskattelagen skedde efter i viss mån andra utgångspunkter än markegångsdeputerades. Av socialstyrelsen insamlade prisuppgifter för utarbetande av styrelsens fortlöpande pris- och levnadskostnadsstatistik m. m. avsåge detaljhandelspriser och omfattade icke spannmål samt kunde sålunda icke ersätta markegångspriserna. Statens jordbruksnämnds prissättning av jordbruksprodukter utgjorde ett riksmedelpris (utom för Norrland) och särskilda länspriser förekomme ej, liksom icke heller alla i markegångstaxorna förekommande persedlar bleve föremål för prissättning. Prisnivån inom landets olika delar vore icke så utjämnad, att länspriserna kunde ersättas av ett riksmedelpris enligt jordbruksnämndens prissättning. Ett slopande av länsprisen skulle medföra icke obetydliga förskjutningar i de priser, som enligt nu gällande bestämmelser skulle ligga till grund för betalningen av de avgifter, som löstes efter markegång. Jordbruksnämndens prisstatistik kunde fördenskull icke i sin nuvarande form ersätta markegångssättningen. För den jämförelsevis korta tid markegångssättningen fortfarande kunde vara erforderlig borde ej heller omläggning vidtagas av nämnda prisstatistik för att kunna tjäna ifrågavarande ändamål.

Kammarkollegiet har för egen del i nuvarande läge funnit mest praktiskt att genom förenklingar i markegångsförfarandet lätta den tungroddhet, som vidlådde systemet, samt göra detsamma billigare. Kollegiet har sålunda förordat, dels en inskränkning av antalet markegångspersedlar, dels ett slopande av B-prisen samt dessas ersättande av A-prisen såsom grund för medelmarkegångspriset, dels en förenkling av insamlingen av prisuppgifterna, dels ock slutligen upphävande av den särskilda granskning av markegångssättningen som ålåge kammaradvokatfiskalskontoret. Kollegiet har härom bland annat anfört följande.

En betydande förenkling i prissättningen skulle åstadkommas, om de i avgifterna ingående persedlarna förvandlades till några få huvudpersedlar i likhet med vad som år 1855 hade skett med avseende å kronans räntor. Markegångssättningen syntes i framtiden endast böra omfatta ett fåtal för länets jordbruk representativa produkter. Det vore möjligt, att antalet dylika produkter kunde minskas i förhållande till nuvarande antalet huvudpersedlar, men prissättningen borde dock omfatta produkter av jordbrukets huvudnäringar, spannmålsodling och ladugårdsskötsel. På grund av veteodlingens nuvarande utbredning och då vete ganska allmänt förekomme bland de produkter, i vilka arrendena hade bestämts, borde vete ingå i prissättningen i flera län än vad för närvarande beträffande huvudpersedlarna vore fallet. Frågan om vilka produkter, som skulle prissättas i de olika länen, fordrade närmare utredning i orterna. Prövningen härav kunde uppdragas åt kammarkollegiet, som för närvarande hade att bestämma de persedlar, som skulle upptagas under litt. A i taxan.

Till grund för förvandlingen vore tillräckligt att lägga ett medeltal av de sista 10 årens markegångspris. Värdet efter denna grund å de persedlar som skulle omsättas borde någorlunda lika fördelas å huvudpersedlarna, dock borde för undvikande av bråktal mindre jämkningar härutinnan få vidtagas. Omräkningen borde ankomma å länsstyrelsen, vare sig det gällde avgifter som erlades till eller av staten eller avgifter som erlades enskilda, kommuner eller institutioner emellan. Omräkningen beträffande enskildas avgifter borde vara beroende på särskild framställning, enär parterna borde vara oförhindrade att genom överenskommelse ordna sitt mellanhavande på annat sätt. Några betänkligheter med hänsyn till enskild rätt behövde icke möta mot den ifrågasatta omvandlingen, då avgiften bibehölles vid sitt realvärde. Icke heller komme besväret med omräkningen att bliva så stort. Det stora flertalet avgifter — arrenden och avgälder — vore i regel bestämda i spannmål och smör, vilka produkter under alla förhållanden borde ingå i markegångssättningen. För deras vidkommande erfordrades sålunda ingen omräkning. Antalet avgifter, däri även andra persedlar inginge, vore jämförelsevis litet.

Beträffande slopandet av B-prisen samt dessas ersättande av A-prisen som grund för medelmarkegångspriset har kammarkollegiet erinrat om att skillnaden mellan A- och B-pris sakligt sett vore den, att A-priset utgjorde ett beräknat pris å det löpande årets skörd under det att B-priset återgäve det

faktiska priset å föregående års skörd. B-prisen hade icke någon annan funktion än att ligga till grund för medelmarkegångspriset. Medelmarkegångsprisets ursprungliga syfte hade återigen förfallit sedan kronans räntor år 1869 förvandlats till fasta penningräntor. Ehuru medelmarkegångspriset numera komme till användning endast vid uträkning av statens indelningsersättningar och avgälder för markupplåtelse i allmän ägo kunde nämnda pris likväl icke undvaras, så länge dylika avgifter kvarstode. Med hänsyn till att försäljningen av skörden numera skedde tidigare än förr och prisutvecklingen på det löpande årets skörd sålunda i huvudsak kunde bedömas redan vid tidpunkten för fastställandet av A-prisen vore det dock icke erforderligt med särskilt B-pris, som skulle ligga till grund för medelmarkegångspriset.

Beträffande vidare insamlingen av primäruppgifter till markegångstaxan har kollegiet uttalat, att med hänsyn till ovan föreslagna förenklingar ävensom till den utjämning av prisförhållandena som på grund av förbättrade kommunikationer ägt rum mellan länens olika delar, den förberedande prisinsamlingen måhända kunde undvaras. Detta förutsatte emellertid att deputerades antal — nu fyra — ökades så att länens olika delar bleve bättre representerade. Då ökning av antalet deputerade borde undvikas och några prisuppgifter ändock syntes höra ligga till grund för deputerades arbete, borde förberedande uppgifter på enklast möjliga sätt införskaffas och ställas till deputerades förfogande. Lämpligen kunde dylika uppgifter avlämnas av hushållningssällskapen, vilka hade lätt att från sina underavdelningar, i den mån sällskapen funne sådant erforderligt, inhämta upplysningar, som kunde vara av betydelse för prissättningen.

I fråga om den statliga kontrollen å markegångssättningen har kammarkollegiet slutligen uttalat, att då markegången icke numera hade samma ekonomiska betydelse för statsverket som tidigare och statens intresse av en riktig markegångssättning icke längre vore övervägande fiskaliskt borde den särskilda granskning av markegångssättningen som ålåg advokatfiskalen kunna upphöra. Denna granskning bestod huvudsakligen i kontroll av de å länsstyrelserna utförda, på insända priskuranter grundade medeltalsberäkningar och torde mera undantagsvis resultera i någon rättelse av betydelse. Om, i enlighet med vad kollegiet föreslagit, någon sammanställning av priskuranter icke längre erfordrades samt antalet markegångspersedlar komme att nedbringas, komme möjligheten till felaktiga på beräkningar grundade prissättningar att bliva mindre.

VI. Remissyttrandena över kammarkollegiets förslag.

Kammarkollegiets förslag till förenkling av markegångsinstitutet har i huvudsak tillstyrkts av samtliga remissmyndigheter.

Statistiska centralbyrån har erinrat om att markegångstaxornas användning under senare tid syntes ha allt mer minskat genom att en del in natura bestämda avgifter, som skulle lösas efter markegångspris, antingen succes-

sivt förvandlats till kontantavgifter eller på annat sätt bringats att upphöra. Det syntes önskvärt, att verksamma åtgärder vidtoges för att i möjligaste mån påskynda denna utveckling, så att en fullständig avveckling av markegångsinstitutet kunde genomföras på kortast möjliga tid. Att under avvecklingstiden ersätta markegångstaxorna med officiella prisuppgifter av annat slag — i första hand jordbruksnämndens prisstatistik — syntes ej vara möjligt. Dessa prisuppgifter utarbetades nämligen efter andra metoder, varför de ej vore jämförbara med och ej kunde ersätta markegångssättningen. Det syntes ej lämpligt att föreslå en omläggning av denna prisstatistik, för att den skulle kunna användas i stället för markegångssättningen, då det vore att förvänta, att avvecklingsperioden för markegångsinstitutet skulle bli relativt kortvarig. Ämbetsverket anslöte sig därför till kammarkollegiets åsikt, att den bästa lösningen syntes vara att förenkla markegångsförfarandet i så stor utsträckning, som det vore möjligt, utan att kontinuiteten bröts. De av kammarkollegiet föreslagna åtgärderna i dylikt förenklingssyfte — främst en reducering av antalet persedlar, en begränsning i infordrandet av förberedande prisuppgifter och en sammanslagning av A- och B-pris — syntes centralbyrån vara lämpliga och väl avvägda.

Kommerskollegium har uttalat att man vore nödsakad att tills vidare och intill dess olika arrendeavtal, vid vilka markegångssättningen fortfarande komme till användning, ännu gällde, bibehålla en officiell prissättning för vissa jordbruksprodukter. Det förslag angående markegångssättningens utformning som kammarkollegiet framlagt innebure en väsentlig förenkling, och enligt kollegii mening borde detta förslag kunna godtagas som ett provisorium i avbidan på markegångsinstitutets fullständiga avveckling. *Kommerskollegium* ville emellertid också understryka angelägenheten av att verksamma åtgärder vidtoges i syfte att i möjligaste mån bringa avgifter av detta slag att upphöra.

Länsstyrelsen i Örebro län har anfört.

Utän tvivel får markegångsinstitutet anses vara så föråldrat att dess avskaffande är motiverat. Om emellertid institutet på av kammarkollegiet anförda skäl ännu ej kan helt avvecklas, synes det länsstyrelsen angeläget att så stora förenklingar som möjligt vidtagas beträffande markegångsförfarandet. Länsstyrelsen finner kammarkollegiets förslag härutinnan ändamålsenligt, varvid länsstyrelsen särskilt vill framhålla värdet av att insamlingen av prisuppgifterna till markegångstaxan förenklas. De från kommunalnämnderna inkomna priskuranterna ha visat sig vara mycket otillförlitliga, varför det varit nödvändigt att utesluta ett förhållandevis stort antal uppgifter såsom missvisande. Det föreslagna förfarandet är också ägnat att i hög grad förenkla länsstyrelsens arbete i samband med markegångssättningen. Länsstyrelsen får alltså för sin del tillstyrka det framlagda förslaget.

Socialstyrelsen, som tillstyrkt att kammarkollegiets förslag utan dröjsmål måtte genomföras, har tillika föreslagit, att kammarkollegiet måtte erhålla i uppdrag att vidtaga åtgärder för en fullständig avveckling av markegångsinstitutet inom en begränsad tidrymd, förslagsvis fem år. I den mån det därvid befunnnes nödvändigt eller lämpligt att även i fortsättningen reglera

utgående ersättningar efter en värdebeständig måttstock, kunde en anknytning ske till någon av socialstyrelsens indexserier eller till de prisnoteringar på enskilda varor, som inginge i dessa serier.

I ett par yttranden har ifrågasatts huruvida icke markegångssättningen skulle kunna förenklas i än högre grad än som av kammarkollegiet föreslagits. *Statens jordbruksnämnd* har sålunda ifrågasatt, huruvida icke markegångspriserna, efter förslag av nämnden, skulle kunna fastställas direkt av kammarkollegiet, varigenom ett system med priskuranter från hushållningssällskapen samt uppskattning av deputerade icke skulle behöva förekomma. Jordbruksnämnden har härom närmare anfört följande.

De varor och tjänster, för vilka officiell prissättning erfordras, synas vara råg, korn, havre, ärter, vete, hö, halm, smör, kött, fläsk, dagsverken, ökedagsverken samt ved och stångjärn. Priserna på här angivna varor utom ved och stångjärn behandlas årligen i de kalkyler, som ligga till grund för prissättningen på jordbruksprodukter. Normkalkyler uppgöras på våren och revideras på hösten, sedan priser, skörderesultat m. m. mera exakt kunna överblickas. Kalkylerna upprättas av en särskild delegation, kalkylsakkunniga, granskas av jordbruksnämndens råd och fastställas slutligen av jordbruksnämnden.

De priser, som med ledning av kalkylerna fastställas eller beräknas vid detta förfarande, äro, såsom kammarkollegium anfört, riksmedelpriser.

Såsom kollegiet upplyst offentliggör jordbruksnämnden vidare priser på vissa produkter i publikationen *Jordbruksekonomiska Meddelanden*. Även dessa priser äro i regel riksmedelpriser vid försäljning från producenter. I fråga om mjölk upptaga publikationens tabeller dock även avräkningspriser för län och i vissa fall för delar av län.

Såsom kollegiet anfört torde det vara nödvändigt att fastställa priserna länsvis. De priser, som upptagas i jordbrukskalkylerna och *Jordbruksekonomiska Meddelanden* kunna därför i regel ej direkt tillämpas. Emellertid förskjuta sig de regionala priserna i stort sett på samma sätt som riksmedelpriserna och de senare återspegla därför även tidsmässiga förändringar av de lokala priserna. Man torde därför böra undersöka om icke »markegångspriser» i olika län kunna fastställas på sådant sätt att man utgår från en given bas och sedan för kommande år gör de procentuella tillägg eller avdrag till baspriserna, som motiveras av den relativa förändring, som riksmedelpriserna visa. Detta tillvägagångssätt torde medföra en betydande förenkling utan att några större fel i prisuppgifterna behöva riskeras, åtminstone för de närmaste åren.

I fråga om smör torde det vidare kunna ifrågasättas om inte — med tanke på de betydande och i omfattning differentierade subventioner av olika slag, som utgå för mjölken — smörpriset bör beräknas med ledning av de avräkningspriser för mjölk, som tillämpas inom olika mejeriområden. Dessa avräkningspriser redovisas månadsvis till jordbruksnämnden. Med hänsyn till att mejeriområdenas gränser i flertalet fall i stort sett sammanfalla med länsgränserna, torde några större svårigheter att erhålla länspriser icke föreligga. Även mjölkätgången per kilogram smör kan angivas länsvis, varför man lätt kan uppställa prisserier, som direkt anknyta till tidigare använda markegångspriser för smör. Om man på detta sätt använder sig av den relativa utveckling för avräkningspriserna för mjölk länsvis, torde säkrare resultat erhållas än vid nu utförda lokala uppskattningar av smörpriset inklusive subventioner, vilka kunna variera för olika län och delar av län.

En förutsättning för här antydda förenklingar är givetvis att nu gällande markegångspriser avspegla den faktiska prisnivån inom olika län. I den mån så icke är fallet böra priserna justeras innan de läggas som bas för kommande prissättning. I fråga om spannmål visar den i kammarkollegii utredning gjorda exemplifieringen att dessa variera mer än som är motiverat av de priser vilka i verkligheten gällt. Detta torde bero på att man använt skilda omräkningstal inom skilda län vid förvandling av gällande priser per deciton till priser per hektoliter. Det torde böra undersökas, huruvida detta förmodande är riktigt, varefter erforderliga jämkningar av baspriserna kunna ske. För framtiden bör fastställas ett bestämt omräkningstal, varmed det gängse priset på spannmål per deciton bör multipliceras för att hektoliterpriset skall erhållas.

Priset på dagsverken kan med ledning av uppgifter i jordbrukskalkylen fastställas på motsvarande sätt som ovan angivits för jordbruksprodukterna. I kalkylen finnes nämligen på kostnadssidan upptagen arbetslön per timme, varför den relativa utvecklingen även i detta avseende lätt kan avläsas.

I fråga om ökedagsverken finnas inga direkta uppgifter redovisade i kalkylerna, men utredningar härom ligga delvis till grund för prissättningen på bl. a. sockerbetor. Emellertid torde säkrare upplysningar härom kunna vinnas genom den statistik, som inom statistiska centralbyrån upprättas över kostnaderna för skogskörslor.

I fråga om ved och stångjärn kan jordbruksnämnden ej uttala sig, men torde uppgifter om priserna kunna erhållas från kommerskollegium.

Lantbruksstyrelsen, som inhämtat yttrande från hushållningssällskapens förbund och samtliga hushållningssällskap, har anfört bl. a. följande.

De av lantbruksstyrelsen hörda organisationerna ha samtliga förklarat sig anse, att markegångsinstitutet är föråldrat och därför icke bör bestå längre än som är oundgängligen nödvändigt. Styrelsen har samma uppfattning. Styrelsen anser det sålunda angeläget att markegångsinstitutet skall avskaffas så snart förutsättningar härför föreligga. I avbidan på att så skall ske synes det vidare vara av vikt, att alla möjligheter till förenkling av institutet tillvaratagas. Det förslag, som kammarkollegiet framlagt, innebär även i åtskilliga avseenden en betydande förenkling i förhållande till vad som gäller för närvarande. Sålunda föreslås att antalet huvudpersedlar skall minskas. Styrelsen tillstyrker detta förslag och har intet att erinra mot att det uppdrages åt kammarkollegiet att pröva vilka produkter, som i fortsättningen skola prissättas. Rörande denna prövning vill styrelsen påpeka, att det med hänsyn till det intima samband, som numera föreligger i fråga om prisbildningen på olika slag av jordbruksprodukter, såväl vegetabiliska som animaliska, nu torde vara väsentligt lättare än tidigare att avsevärt begränsa antalet i prissättningen ingående jordbruksprodukter.

Till grund för förvandlingen av de persedlar, som i fortsättningen ej skola prissättas, synes såsom kammarkollegiet föreslagit kunna läggas ett medeltal av de sista 10 årens markegångspris. Lantbruksstyrelsen vill ifrågasätta, huruvida ej denna förvandling lämpligen kan uppdragas åt kammarkollegiet.

Även beträffande prissättningen å de produkter, som alltjämt anses böra upptagas i markegångstaxan, har kammarkollegiet föreslagit en förenkling av förfarandet så till vida att enligt kollegiets förslag något särskilt B-pris i fortsättningen icke skall sättas. Lantbruksstyrelsen ansluter sig härtill och anser sålunda i likhet med kollegiet, att prissättningen i fortsättningen endast bör avse dels gällande pris på det löpande årets skörd och dels medelmarkegångspris för sagda år och de nio föregående åren. Däremot kan sty-

relsen icke ansluta sig till kollegiets uppfattning beträffande det sätt, på vilket dessa priser böra sättas i fortsättningen. Kollegiets förslag innebär nämligen att man liksom hittills skulle basera prissättningen på länsvis insamlade prisuppgifter och även ha prissättningen decentraliserad till de olika länen. Ett genomförande av detta förslag betyder emellertid — trots att det samma innebär vissa förenklingar i förhållande till vad som nu gäller — att man även i fortsättningen skulle behöva använda en omfattande och ganska kostsam apparat för genomförandet av prissättningen. En dylik anordning torde ej böra komma i fråga med mindre det visar sig omöjligt att nå ett tillfredsställande resultat med enklare medel. Så är emellertid enligt styrelsens uppfattning ej fallet. Till motivering härav vill styrelsen anföra följande.

Vid prövning av frågan hur markegångsprissättningen i fortsättningen bör ske torde man böra beakta två spörsmål. Det ena är huruvida man även i fortsättningen bör ha särskilda pris för de olika länen eller ej. Det andra är huruvida prissättningen bör ske lokalt eller centralt. Vad angår den förra frågan må framhållas att priserna på jordbruksprodukter i regel numera endast utvisa förhållandevis små variationer inom olika delar av landet. Detta sammanhänger givetvis med den utveckling i riktning mot ett centralt saluhållande av jordbruksprodukter, som åstadkommits bland annat genom utbyggnaden av jordbrukets ekonomiska organisationer. Under de senaste åren har en sådan utveckling vidare främjats genom de prisregleringar, som vidtagits beträffande olika slag av jordbruksprodukter. Även beträffande sådana produkter, där prisbildningen är fri, torde man emellertid kunna säga att en i stort sett enhetlig prisnivå föreligger bortsett från de variationer, som kunna föranledas av fraktkostnader vid transport från överskottsområden till underskottsområden och liknande omständigheter. Dessa variationer äro vidare tämligen konstanta.

Vad nu anförts kan i viss mån belysas av en inom lantbruksstyrelsen upprättad sammanställning utvisande 1951 års A-pris å vete, råg, korn, havre, hö och smör. Av sammanställningen, vilken bifogas detta yttrande såsom Bilaga B¹, framgår sålunda att i vart fall beträffande brödspannmål bortsett från enstaka län endast obetydliga prisvariationer föreligga inom de områden där spannmålsproduktion av någon betydelse förekommit. De variationer som taxan utvisar, torde för övrigt knappast äga full motsvarighet i verkligheten. För fodermedel och smör äro variationerna visserligen större än i fråga om brödsäd. Beträffande fodermedlen torde detta främst bero på den naturliga prisskillnaden mellan överskotts- och underskottsområden, och i fråga om smör torde skillnaderna snarare bero på skiljaktigheter i beräkningsgrunderna än på faktiska prisvariationer.

Det förtjänar även påpekas, att i verkligheten prisvariationer beroende på transportförhållanden och dylikt kunna förekomma även inom ett och samma län. Dessa variationer — vilka givetvis icke kunna komma till uttryck i taxan — torde ej sällan vara av samma storleksordning som de prisskillnader mellan olika län, vilka taxan utvisar.

Under nu anförda förhållanden skulle det enligt lantbruksstyrelsens mening kunna ifrågasättas om man icke åtminstone för något eller några slag av jordbruksprodukter skulle kunna helt frångå det nuvarande systemet med en särskild prissättning för varje län och sålunda endast fastställa ett rikspris. Åtminstone för brödsäd torde en dylik åtgärd icke böra anses utesluten. För fodersäd och hö äro däremot, såsom även framgår av sammanställningen, prisvariationerna på grund av fraktkostnader och dylikt normalt så

¹ Bilagan har här uteslutits. Uppgifter om dessa priser återfinnes emellertid i den vid statsrådsprotokollet fogade Bilagan 2.

stora att det torde få anses mindre lämpligt att basera markegångsprissättningen uteslutande på riksmedelpriserna. Däremot kan det enligt lantbruksstyrelsens uppfattning icke anses föreligga något avgörande hinder mot att markegångsprissättningen sker så att man fastställer ett riksmedelpris och — i den mån så anses påkallat — för visst eller vissa län gör vissa procentuella tillägg till eller avdrag från riksmedelpriset. Dessa tillägg och avdrag torde lämpligen första gången kunna baseras på medeltalet av de sista 10 årens markegångspris. Tilläggen och avdragen synas i princip böra vara konstanta. Möjlighet till omprövning bör emellertid måhända finnas med vissa års mellanrum. Tillägg respektive avdrag torde slutligen ej böra göras, om skillnaden i förhållande till riksmedelpriset är obetydlig, exempelvis om densamma ej överstiger 3 procent av riksmedelpriset.

Därest markegångsprissättningen verkställes på sätt nu antytts, torde det vara uppenbart att densamma bör ske centralt. Även om man ej är beredd att vidtaga en sådan omläggning, som lantbruksstyrelsen nu förordat, torde det emellertid vara att föredraga att markegångsprissättningen skall ske centralt. Till stöd för en sådan åtgärd talar till en början den besparing och förenkling, som skulle kunna vinnas om man helt avvecklar apparaten med ett lokalt insamlande av prisuppgifter och en lokal prissättning. Något tekniskt hinder för densamma synes vidare ej föreligga. De centrala jordbruksorganisationerna och statens jordbruksnämnd ha nämligen till sitt förfogande ett material, som giver möjlighet att ej blott fastställa rikspriser utan även, i den mån så önskas, taga hänsyn till de prisvariationer, som kunna föreligga beträffande olika län. Det förtjänar slutligen framhållas, att resultaten av markegångsprissättningen enligt hittills tillämpad metod knappast synas kunna anföras såsom ett skäl för bibehållande av en lokal prissättning. Snarare torde man ha anledning antaga att en central prissättning kommer att giva ett riktigare resultat.

VII. Departementspromemorian.

Såsom inledningsvis omnämnts har det av kammarkollegiet framlagda förslaget överarbetats inom finansdepartementets rättsavdelning i syfte att ernå en ytterligare förenkling i markegångsförfarandet.

Departementsförslaget ansluter sig till kammarkollegiets förslag i fråga om reducering av antalet persedlar, som skall prissättas, och slopande av B-priserna såsom grund för det tioåriga medelmarkegångspriset. Beträffande insamlingen av primäruppgifter och prissättningen innebär däremot departementsförslaget en mer omfattande förenkling än den av kammarkollegiet föreslagna. I detta hänseende anföres i promemorian följande.

Beträffande insamlingen av primäruppgifter har kammarkollegiet föreslagit, att förberedande uppgifter på enklast möjliga sätt borde införskaffas och ställas till markegångsdeputerades förfogande. Dyliga uppgifter kunde lämpligen avlämnas av hushållningssällskapen, vilka hade rätt att från sina underavdelningar, i den mån sällskapen funne sådant erforderligt, inhämta upplysningar, som kunde vara av betydelse för prissättningen. I yttrandena från lantbruksstyrelsen samt jordbruksnämnden har ifrågasatts, huruvida icke förslaget på denna punkt skulle kunna ytterligare förenklas.

Vid överbägandet av nämnda spörsmål synes först böra beaktas huruvida markegångspriserna jämväl framgent måste fastställas länsvis eller om det måhända är tillräckligt med ett för hela riket gemensamt rikspris.

I bilaga 2¹ har verkställts en sammanställning av de under åren 1951 och 1952 fastställda markegångspriserna för vissa mera vanligen förekommande persedlar. Av sammanställningen framgår att beträffande flertalet persedlar högsta och lägsta markegångspriserna varierar förhållandevis starkt mellan olika län. Det förefaller visserligen sannolikt att nämnda prisvariationer i vissa fall är större än som motiveras av de priser, vilka i verkligheten gällt och att variationerna delvis har sin grund i det förhållandet, att skilda omvandlingstal kommit till användning vid förvandlingen av gällande priser per deciton till priser per hektoliter. Ett fastställande av ett enda för riket gemensamt rikspris skulle dock vid övergången till den nya prissättningen komma att medföra så betydande förskjutningar i utgående arrenden eller avgifter att ett slopande av det nuvarande systemet med länspriser icke torde vara möjligt. Även om sålunda markegångstaxa även i fortsättningen bör fastställas för varje län, torde det likväl vara möjligt att verkställa prisinsamlingen och prissättningen centralt och avskaffa den nuvarande organisationen med markegångsdeputerade inom varje län.

I promemorian har därefter omnämnts, att statens jordbruksnämnd uttalat, att de regionala priserna i stort sett försköte sig på samma sätt som riksmedelpriserna, varför de senare återspeglade även tidsmässiga förändringar av de lokala priserna. Nämnden hade därför ifrågasatt huruvida icke markegångspriserna i de olika länen skulle kunna fastställas på ett sådant sätt att man utginge från en given bas och sedan för kommande år gjorde de procentuella tillägg till eller avdrag från baspriserna, som motiverades av den relativa förändring som riksmedelpriserna utvisade. Då starka skäl syntes tala för en sådan lösning av markegångssättning hade det inom rättsavdelningen utarbetade förslaget i denna del utformats i principiell överensstämmelse med vad jordbruksnämnden förordat.

För att ernå erforderlig kontinuitet i prissättningen föreslås, att som baspriser skall användas de markegångspriser, som vid den nya förordningens ikraftträdande gäller i respektive län. Då förordningen enligt förslaget skall träda i kraft den 1 juli 1954, skulle sålunda 1953 års priser utgöra baspriserna. Det årliga markegångspriset för viss persedel för ett län fastställles sedan med utgångspunkt från baspriset för ifrågavarande län samt med det tillägg till eller avdrag från detta pris, som föranledes av den relativa förändringen av riksmedelpriset i förhållande till motsvarande pris år 1953.

I organisatoriskt hänseende förordas att markegångssättningen uppdrages åt fem för riket gemensamma deputerade. Dessa skall enligt förslaget utgöras av generaldirektören och chefen för kammarkollegiet som ordförande och fyra ledamöter, av vilka två utses av kammarkollegiet bland kollegiets ledamöter och två av statens jordbruksnämnd bland nämndens ledamöter. En sådan ordning har ansetts förenlig med stadgandet i § 75 regeringsformen.

Markegångsdeputerade skall bemyndigas att övertaga kammarkollegiets nuvarande åliggande att bestämma de persedlar, som skall upptagas i taxorna, och sålunda även verkställa den tidigare omnämnda begränsningen av antalet persedlar.

¹ Har fogats vid statsrådsprotokollet som bilaga (Bilaga 2).

Rörande gången av markegångssättningen vid ett bifall till departementsförslaget lämnas i promemorian följande sammanfattning.

Markegångsdeputerade fastställer det genomsnittliga riksmedelpriset för året för samtliga i markegångstaxan ingående persedlar. Regelmässigt synes detta böra ske på grundval av och i anslutning till från jordbruksnämnden erhållna prisuppgifter men markegångsdeputerade synes dock böra vara oförhindrade att vid behov införskaffa utredning jämväl från annat håll. Det årliga markegångspriset fastställs sedan av markegångsdeputerade med utgångspunkt från baspriset (d. v. s. enligt förslaget 1953 års markegångspris) samt med det tillägg till eller avdrag från nämnda pris, som föranledes av riksmedelprisets utveckling i förhållande till 1953 års riksmedelpris. Detta innebär att därest exempelvis baspriset för viss persedel i visst län utgör 10 kronor samt riksmedelpriset år 1953 uppgår till 11 kronor samt 1954 till 12 kronor blir sålunda 1954 års markegångspris i samma län 10 kronor 90 öre. Slutligen ankommer det på markegångsdeputerade att — i den ordning kammarkollegiet föreslagit — fastställa årets medelmarkegångspris.

Den nya förordningen torde böra träda i kraft den 1 juli 1954, vilket innebär att markegångspriser i enlighet med förordningens föreskrifter första gången skall fastställas i november månad 1954. Då markegångsdeputerade härvid måste fastställa riksmedelpriser icke blott för år 1954 utan jämväl för år 1953, synes i övergångsbestämmelserna böra intagas föreskrift om skyldighet för statens jordbruksnämnd att ingiva prisuppgifter jämväl i vad gäller sistnämnda år. 1953 års markegångspriser äger givetvis giltighet intill dess nya markegångspriser blivit vederbörligen fastställda.

VIII. Remissyttrandena över departementspromemorian.

Det i departementspromemorian framlagda förslaget har allmänt tillstyrkts i remissyttrandena.

Kammarkollegiet har sålunda uttalat, att det avsedda förfarandet syntes — särskilt om prissättningen skulle ske enligt de i promemorian föreslagna grunderna — praktiskt och ändamålsenligt och föranledde i sak ingen erinran från kollegiets sida. Kammarkollegiet har dock uttalat tveksamhet om det föreslagna sättet för utseende av markegångsdeputerade stode väl i överensstämmelse med stadgandet i regeringsformen § 75. Kollegiet har för sin del ifrågasatt om icke § 75 borde ändras eller upphävas. Med hänsyn till den begränsade betydelse som markegångstaxorna numera hade torde det icke längre kunna anses sakligt motiverat att principerna för uppskattningsförfarandet skyddades genom grundlagsbestämmelse. Enligt kollegiets mening syntes det därför naturligt att stadgandet upphävdes.

Statens organisationsnämnd har anfört.

Organisationsnämnden finner förslaget ändamålsenligt och förordar dess snara genomförande. Nämnden vill särskilt framhålla de fördelar ur arbets-synpunkt, som en central prisinsamling och prissättning erbjuda framför den nuvarande synnerligen omsländliga proceduren. Såvitt nämnden kunnat bedöma med ledning av pågående organisationsundersökningar vid länsstyrelserna, torde sålunda genom förslaget förfarande icke oväsentliga ar-

betslättnader kunna påräknas för såväl länsstyrelserna som de övriga myndigheter och organ, som nu handha bestyren med markegångssättningen.

Kommerskollegium har framhållit, att det inom finansdepartementet utarbetade förslaget innefattade avsevärda förenklingar och att det uppenbarligen måste anses som en betydande vinst att kunna slopa den omfattande apparaten med lokal prisinsamling och markegångssättning. Då dessa ytterligare förenklingar syntes kunna vidtagas utan att rimliga krav på säkerheten i markegångsförfarandet åsidosattes, syntes icke något vara att erinra däremot.

Statens jordbruksnämnd har förklarat sig anse, att det föreslagna systemet bör godtagas såsom en i nuvarande läge på det hela taget tillfredsställande lösning av problemet om en förenkling av markegångssättningen. Beträffande förslaget att jordbruksnämnden skall tillhandahålla erforderligt prismaterial åt markegångsdeputerade har i yttrandet anförts följande.

Med det i promemorian föreslagna systemet för markegångssättningen kommer anskaffningen av det erforderliga prisstatistiska underlaget huvudsakligen att åvila jordbruksnämnden. Det synes därvid komma att åligga nämnden att svara för anskaffandet även av sådana uppgifter, som icke blir omedelbart tillgängliga i samband med fullgörandet av nämndens mera centrala uppgifter. Nämnden vill i sammanhanget erinra om att artiklarna hö och halm numera utbrutits ur jordbrukskalkylen och att uppgifter om ved och stångjärn givetvis måste införskaffas i särskild ordning. Det torde vidare komma att åvila jordbruksnämnden att i första hand verkställa den sakliga bedömningen av prismaterialet. Nämnden torde därvid bl. a. få taga ställning till de frågor, som uppkommer till följd av materialets skiftande kvalitet eller på grund av att man i vissa fall för en och samma persedel kan ha tillgång till flera prisserier.

Länsstyrelsen i Örebro län har yttrat, att det föreliggande förslaget syntes på ett tillfredsställande sätt tillgodose kravet på institutets förenkling och samtidigt erbjuda en fullgod garanti för att prissättningen bleve väl avvägd.

Flera myndigheter har betonat önskvärdheten av att institutet i dess helhet snarast möjligt avvecklades. *Socialstyrelsen* har sålunda vidhållit sin tidigare intagna ståndpunkt, att en nu företagen förenkling endast borde betraktas som en förberedelse till en fullständig avveckling av markegångsinstitutet i dess helhet samt att en tidrymd redan nu borde fastställas inom vilken denna avveckling borde ha fullbordats. *Länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län* har uttalat sig i samma riktning. Även *kammarkollegiet* och *statens jordbruksnämnd* har framhållit den provisoriska karaktären av den nu föreslagna regleringen.

De föreslagna grunderna för markegångsprisets bestämmande har närmare berörts av några remissinstanser.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har sålunda yttrat följande.

Den ytterligare förenkling i fråga om insamlingen av primäruppgifter och själva prissättningen som promemorians förslag innebär i förhållande till

det av kammarkollegiet framlagda förslaget bör enligt länsstyrelsens uppfattning genomföras. Variationen i förefintliga markegångspris de olika länen emellan synes emellertid allttjämt göra ett fastställande av särskilda pris för varje län nödvändigt. Länsstyrelsen delar även den av Statens jordbruksnämnd uttalade uppfattningen, att de särskilda länsprisen utan nämnvärd olägenhet kunna åsättas centralt genom att med utgångspunkt från ett baspris för varje län göra det tillägg eller avdrag, som riksmedelpriset förändring från ett år till ett annat föranleder. Av praktiska skäl bör man härvid utgå från senast fastställda markegångspris. Det förenklade sättet för insamlande av primäruppgifter synes icke giva anledning till farhågor för ett sämre resultat av prissättningen än nuvarande system skänker.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har anfört.

Såsom framhållits i det nu föreliggande förslaget ävensom i andra sammanhang måste det nuvarande systemet för markegångsprisernas bestämmande anses vara i hög grad antikverat och oskäligt kostsamt för det allmänna. Det förslag till centralisering av arbetet med markegångssättningen samt till förenklingar i övrigt, som nu upprättats, synes länsstyrelsen innebära högst betydande fördelar framför den i förevarande avseende nu gällande ordningen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har uttalat att den föreslagna lösningen av markegångssättningen syntes tillgodose de krav på förenkling, som utan åsidosättande av allmänna eller enskilda intressen rimligen kunde uppställas. De prisuppgifter, som nu insamlades och lades till grund för markegångsprisernas bestämmande, företedde ofta en sådan brist på tillförlitlighet eller visade sig vara så schablonmässigt tillkomna, att det föreslagna sättet för anskaffande av prisunderlag och framräknande av de årliga markegångspriserna torde komma att lämna ett mera tillfredsställande resultat än det som nu erhöles.

Länsstyrelsen i Hallands län har yttrat.

Det har visserligen uttalats vissa risker för att en centralisering av förfarandet skulle komma att medföra en så stark variation av priserna mellan olika län, att ett slopande av det nuvarande systemet med länspriser icke torde vara möjligt. Då emellertid priserna å jordbruksprodukter numera i regel endast utvisa förhållandevis små variationer inom olika delar av landet, har länsstyrelsen ej något att erinra emot den föreslagna centraliseringen.

Beträffande insamlingen av prisuppgifterna föreslår rättsavdelningen, att uppgifterna skola lämnas av jordbruksnämnden. Länsstyrelsen biträder förslaget även härutinnan. De av jordbruksnämnden lämnade uppgifterna få anses vara mera tillförlitliga än de som enligt det nuvarande förfarandet inkomma från kommunalnämnderna. Ofta har det nämligen visat sig vara nödvändigt att utesluta åtskilliga sådana uppgifter såsom missvisande.

Jämväl *länsstyrelsen i Kalmar län* har funnit, att en central prissättning så som den utformats i förslaget torde komma att ge ett mera tillförlitligt resultat än den hittillsvarande metoden, då det till länsstyrelsen inkomna prismaterialet icke alltid varit fullt rättvisande.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att de synpunkter styrelsen framfört i sitt yttrande över kammarkollegiets förslag i stort sett beaktats i departementsförslaget. Visserligen föresloges i det sistnämnda att länspriser fortfa-

rande skulle fastställas, vilket motiverats med att enhetliga rikspriser skulle medföra icke obetydliga förskjutningar i vissa arrendeavgifter m. m., som enligt gällande bestämmelser skulle utgå efter markegång. Förslaget innebure emellertid en sådan förenkling av prissättningen, att lantbruksstyrelsen, som redan i sitt tidigare yttrande förutsatt, att avvikelser från ett riksmedelpris kunde vara påkallade för vissa län, icke ville motsätta sig, att systemet med särskilda länspriser bibehölles.

I sitt yttrande har *statistiska centralbyrån* berört möjligheten av förändringar i relationen mellan rikspriserna och de lokala priserna. Centralbyrån har därvid yttrat följande.

I sitt remissyttrande över kammarkollegiets förslag framhöll jordbruksnämnden — vid framläggandet av den plan för prissättning, som nu lagts till grund för departementets förslag — bl. a. följande: »Detta tillvägagångssätt torde medföra en betydande förenkling utan att några större fel i prisuppgifterna behöva riskeras, åtminstone för de närmaste åren.» Denna reservation för möjligheten, att större fel i prisuppgifterna genom den nya metoden senare kunna uppträda, synes centralbyrån betydelsefull. Det förhållandet, att riksmedelpriserna för närvarande i stort sett återspegla även tidsmässiga förändringar av de lokala priserna, är ju den grund, på vilken det nya systemet är uppbyggt. Man bör utgå från att förändringar i denna relation kunna inträffa, varför centralbyrån finner det önskvärt, att utvecklingen i detta hänseende blir föremål för fortlöpande observation.

Förslaget att använda 1953 års markegångspriser som baspriser vid den framtida markegångssättningen har berörts i några yttrandena.

Kammarkollegiet har härom anfört följande.

I fråga om grunderna för markegångsprisernas bestämmande har förändringen i det nu framlagda förslaget drivits betydligt längre än i kollegiets förslag. Sålunda skall årligen med ledning av prisuppgifter från statens jordbruksnämnd bestämmas ett riksmedelpris för varje i markegångstaxorna ingående persedel, varefter för varje län det årliga markegångspriset å persedeln med utgångspunkt från den år 1953 fastställda årliga markegången för länet fastställs i relation till inträdda förändringar i riksmedelpriset. I fortsättningen kommer alltså enligt förslaget länsmarkegångspriset på varje särskild persedel relativt sett att följa fluktuationerna i riksmedelpriset, och de olikheter länen emellan, som föreligga under basåret 1953, konserveras. I promemorian framhålles, att priserna på jordbruksprodukter i regel numera utvisa endast förhållandevis små variationer inom olika delar av landet samt att de regionala priserna i stort sett förskjuta sig på samma sätt som riksmedelpriserna. En inom kollegiet verkställd stickprovsundersökning,¹ avseende årspriserna (litt. B) för råg, korn och smör i Uppsala, Hallands och Norrbottens län åren 1943—1952 visar att priförskjutningarna beträffande smör varit praktiskt taget likformiga i alla tre länen men att i fråga om råg och korn prishöjningen under de senaste åren varit väsentligt mindre i Norrbottens län än i Uppsala och Hallands län. Sålunda var rågpriset i Uppsala och Hallands län 1952 57 å 58 procent högre än 1943, medan ökningen för Norrbottens län stannade vid 23 procent. Kornpriset hade från 1943 till 1952 ökat med 49 procent i Uppsala län och 67 procent i Hallands län men endast med 23 procent i Norrbottens

¹ Har fogats vid statsrådsprotokollet som bilaga (*Bilaga 3*).

län. Även om denna utveckling delvis må ha sin förklaring i speciella förhållanden under krigsåren, torde man ha anledning räkna med att prisförskjutningen från år till år för vissa persedlar även i fortsättningen kommer att variera avsevärt i olika län. Detta bestyrkes även av de prisuppgifter för åren 1951 och 1952, som lämnats i bilaga 2 till promemorian. På längre sikt vore det under sådana förhållanden betänkligt att i fråga om markegångssättningen låsa prisrelationerna vid de förhållanden som råda vid en viss tidpunkt. Av den utredning, som förebragts i ärendet, framgår emellertid att markegångsinstitutet om något tiotal år torde vara moget för fullständig avveckling, och den nu föreslagna regleringen är således att betrakta som ett provisorium. Med hänsyn härtill finner sig kollegiet icke böra framställa någon erinran mot de föreslagna grunderna för pris-sättningen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har funnit en svaghet med det föreslagna nya systemet vara, att därest baspriset för en viss persedel kunde anses såsom otillförlitligt, denna svaghet komme att vidlåda jämväl framtida pris-sättningar av denna produkt.

Jämväl *statistiska centralbyrån* har framhållit nödvändigheten av en noggrann kontroll av 1953 års länspriser. Det vore av avgörande betydelse för det nya systemets hållbarhet, att de priser som skulle användas som baspriser motsvarade det verkliga prisläget i respektive län.

Centralbyråns uppfattning delas även av *länsstyrelsen i Uppsala län*, som anfört.

De prisuppgifter, som vid nuvarande system för markegångssättning ligga till grund för markegångstaxorna ha mycket ofta visat sig vara felaktiga. Orsaken till felaktigheterna torde få sökas bland annat i uppgiftslämnarnas bristande kännedom om rätta omvandlingstal från deciton till hektoliter och om kvalitetskravet för olika markegångspersedlar. Visserligen verkställa markegångsdeputerade justeringar i anledning av uppenbart orimliga prisuppgifter, men denna justering kan ske endast i grova drag. Markegångstaxornas prisuppgifter torde därför icke vara så exakta som avgäldsgivare och avgäldstagare ha rätt att fordra. Att under sådana förhållanden utan justeringar lägga markegångstaxorna till grund vid övergång till det i departementspromemorian föreslagna sättet för markegångsprisernas bestämmande, kan länsstyrelsen icke finna tillrädligt. Det synes länsstyrelsen därför nödvändigt, att advokatfiskalskontoret i kammarkollegium vid granskning av 1953 års markegångstaxor ägnar nödig uppmärksamhet åt berörda förhållanden.

En minskning av antalet markegångsdeputerade har ifrågasatts av *länsstyrelsen i Uppsala län*, som framhållit att fastställandet av markegångspriserna med de av statens jordbruksnämnd lämnade prisuppgifterna som grund i regel torde bliva en mycket enkel procedur. En nedskärning av antalet deputerade till tre torde enligt länsstyrelsens uppfattning med säkerhet icke medföra, att markegångstaxorna bleve mindre tillförlitliga.

Den tid, för vilken markegångsdeputerade bör utses — enligt förslaget fyra år — har av *länsstyrelsen i Kalmar län* föreslagits utsträckt till åtta år. Länsstyrelsen har yttrat.

Det har i promemorian framhållits, att den föreslagna sammansättningen av de för hela riket gemensamma markegångsdeputerade finge ses mot bakgrunden av ett önskemål, att deputerade inom sig ägde tillgång till sakkunskap såväl i fråga om det nuvarande markegångsförfarandet som i fråga om de aktuella prisförhållandena på jordbrukets område. Länsstyrelsen ansluter sig till de synpunkter på denna fråga, som framförts i promemorian. Enligt förslaget skola ledamöterna utses för en tid av fyra år. Då den erfarenhet, som vinnas genom bearbetningen av det till markegångsdeputerade inkommande prismaterialet, icke torde komma att bli minst betydelsefull för vinnande av ett riktigt resultat vid prissättningen särskilt beträffande de årliga markegångsprisen i länen, vill länsstyrelsen ifrågasätta, huruvida icke ledamöterna böra utses för längre tid än fyra år, förslagsvis åtta år.

Slutligen har *kammarkollegiet* berört vissa detaljer i det vid departementspromemorian fogade författningsförslaget.

1 §. Enligt tredje stycket skall kammarkollegiet respektive jordbruksnämnden utse en suppleant för envar ledamot. Något kvalifikationskrav för suppleanterna har icke upptagits i författningsförslaget.

Enligt kollegiets mening bör föreskrivas, att suppleanterna skola tagas ur samma krets som ledamöterna. Vidare synes anledning knappast föreligga att använda det tyngande systemet med personligt suppleantskap. Det torde vara tillräckligt att suppleant från den ena myndigheten endast får inkallas att tjänstgöra i stället för ledamot som utsetts av samma myndighet.

I fjärde stycket föreskrives, att ledamöter och suppleanter skola utses för en tid av fyra år. Av praktiska skäl synes det önskvärt, att uppdraget för alla ledamöter och suppleanter utgår vid en och samma tidpunkt.

2 §. De föreslagna bestämmelserna i denna paragraf syfta uppenbarligen på sammanträden för markegångstaxornas upprättande. Förutom dessa »ordinarie» sammanträden, måste man emellertid räkna med att deputerade kunna behöva hålla särskilda sammanträden för avgörande av uppkommande frågor, såsom bestämmande av de persedlar, vilka skola vara upptagna i taxorna, omsättning av persedel eller tjänstbarhet, som icke finnes upptagen i taxa, eller avgivande av förklaring i anledning av besvär.

4 §. Kollegiet vill i anslutning till denna paragraf framhålla, att upprättandet av markegångstaxor och deputerades övriga arbetsuppgifter självfallet komma att kräva en hel del förberedande arbete utöver det som skall ankomma på jordbruksnämnden. Detta arbete torde böra utföras av befattningshavare hos kollegiet såsom tjänsteåliggande.

5 §. Det i stycket b) begagnade uttrycket »de så kallade huvudpersedlarna» torde böra förtydligas. Stadgandet i senare delen av samma stycke synes lämpligen böra placeras bland övergångsbestämmelserna.

6 §. Den i paragrafen avsedda omsättningen bör ske, om så prövas nödigt för beräkning i penningar av persedel *eller tjänstbarhet*, som icke finnes upptagen i markegångstaxan. Uttrycket »de årliga markegångsprisen» bör för tydlighetens skull ersättas med »prisen enligt den årliga markegången».

7 §. Eftersom sammanträde för fastställande av markegångstaxorna skall kunna hållas redan den 10 november, vill kollegiet i anslutning till denna paragraf framhålla önskvärheten av att i paragrafen avsedda prisuppgifter och utredning, om det av praktiska skäl låter sig göra, insändas till markegångsdeputerades ordförande i god tid dessförinnan.

8 §. I andra stycket torde uttrycket »det år 1953 fastställda årliga markegångspriset å persedeln i fråga» böra ersättas med »persedelns pris enligt den år 1953 fastställda årliga markegången».

Statens jordbruksnämnd har i sitt yttrande över kollegiets tidigare för-

slag framhållit, att en förutsättning för att gällande markegångspriser skulle kunna läggas som bas för kommande prissättning på sätt, som avses enligt det nu framlagda förslaget, är att de gällande priserna avspegla den faktiska prisnivån inom olika län. Då det kunde ifrågasättas om detta vore förhållandet, har nämnden förutsatt, att baspriserna vid behov skulle kunna justeras. Nämnden har särskilt uttalat önskemålet om granskning av det omräkningstal, som på olika orter använts vid förvandling av gällande priser per deciton till hektoliterpriser. I förevarande paragraf föreslås, att 1953 års priser — utan justering — skola läggas till grund vid markegångssättningen i framtiden. Häremot torde intet vara att erinra, under förutsättning att vid fastställandet av dessa priser primäruppgifterna beträffande sådana persedlar, som kunna antagas bli föremål för markegångssättning i fortsättningen, underkastats noggrann granskning från de synpunkter jordbruksnämnden angivit. Enklast torde detta kunna ske genom kammaradvokatfiskalsämbetet i samband med den granskning av markegångstaxorna, som ämbetet har att verkställa innevarande höst. Ämbetet synes därvid lämpligen böra samarbeta med jordbruksnämnden. Kollegiet har gjort ämbetet uppmärksam på angelägenheten av sådan särskild granskning.

11 § 1 mom. Kollegiet ifrågasätter, om anledning föreligger att frågå den allmänna regeln om en månads besvärstid. Besvär böra kunna anföras icke blott mot beslut om fastställelse av markegångstaxa utan även mot andra deputerades beslut.

Övergångsbestämmelserna. Såsom ovan anförts torde hit böra flyttas senare delen av vad som i förslaget intagits i 5 § under b). Kollegiet ifrågasätter vidare om icke, för undvikande av missförstånd, i övergångsbestämmelserna borde intagas föreskrift om att 1953 års markegångspriser skola gälla intill dess nya markegångspriser blivit vederbörligen fastställda.

I 2 § 3:o a) av instruktionen för kammarkollegiet den 27 juni 1929 (nr 221) stadgas, att kollegiet har att pröva och avgöra besvärmål om markegångstaxa. Denna instruktionsbestämmelse torde böra uteslutas.

IX. Departementschefen.

En revision av markegångsinstitutet har länge stått på dagordningen. De förslag till modernisering av institutet, som tid efter annan framkommit, har av olika anledningar icke ansetts innefatta någon rationell lösning och därför icke lagts till grund för en ändrad lagstiftning. Följden har blivit att proceduren för markegångssättningen i stort sett kommit att bibehållas vid de former, som fastställdes under en tid då markegångstaxorna hade en central betydelse för den offentliga hushållningen. I dag framstår reglerna för markegångsförfarandet såsom i hög grad föråldrade och utan anknytning till nutida förhållanden.

1948 års riksdag avsåg med sin framställning i första hand att få till stånd en fullständig avveckling av hela systemet med markegångstaxor. Sålunda uttalade statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 153, att utskottet hölle det för sannolikt att markegångstaxorna, i den mån tillgång till dylika noteringar alltjämt erfordrades, skulle kunna ersättas med prisuppgifter, som sammanställdes i annan ordning. Den nu verkställda utredningen torde emellertid ha visat att det för närvarande icke är möjligt att ersätta markegångsprissättningen med redan existerande officiella prisno-

teringar. På sätt kammarkollegiet framhållit torde man sålunda vara hänvisad till att genom förenklingar i markegångsförfarandet söka lätta på den tungroddhet, som vidlåder systemet.

I flera remissyttranden har understrukits att en nu vidtagen förenkling och omreglering av markegångsinstitutet icke finge uppfattas på annat sätt än som ett första steg mot en fullständig avveckling av hela systemet med markegångstaxor. Jag ansluter mig till denna mening. Däremot kan jag icke tillstyrka socialstyrelsens förslag, att man redan nu bör fastställa en tidrymd inom vilken avvecklingen skall ha fullbordats. När detta kan ske får bli beroende på i vilken takt de in natura bestämda avgifterna kan bringas att upphöra. Enligt vad kammarkollegiet meddelat torde flertalet av nu gällande arrendeavtal för kronodomäner och kyrkliga egendomar, i vilka arrendeavgiften gjorts beroende av dylik prissättning, ha löpt ut inom något tiotal år. Det torde få ankomma på kammarkollegiet att följa utvecklingen på detta område och hos Kungl. Maj:t göra de framställningar, som förhållandena påkalla.

Det av kammarkollegiet framlagda förslaget innebär i huvudsak att markegångsförfarandet skall förenklas i följande hänseenden: a) antalet markegångspersedlar reduceras avsevärt; b) B-prisen slopas såsom grund för medelmarkegångspriset; c) insamlingen av prisuppgifterna förenklas; samt d) den särskilda granskning av markegångssättningen, som för närvarande åligger kammaradvokatfiskalsämbetet, avskaffas.

Vad först angår reduceringen av antalet persedlar, som skall prissättas, har kammarkollegiets förslag i denna del tillstyrkts av samtliga remissinstanser. Även enligt min mening skulle en betydande förenkling i prissättningen åstadkommas om markegångssättningen inskränkes till att omfatta ett fåtal för länets jordbruk representativa produkter. En undersökning av antalet i markegångstaxorna nu upptagna persedlar ger vid handen att i flera län prissättas mellan 30 och 40 olika varuslag. Kammarkollegiet har icke närmare angivit vilka persedlar, som i fortsättningen skulle upptagas i taxorna, men man torde kunna utgå ifrån att antalet persedlar regelmässigt icke kommer att överstiga ett tiotal. I enlighet med det anförda förordar jag, att prissättningen i fortsättningen endast skall omfatta ett fåtal huvudpersedlar. Kammarkollegiet har ansett, att det bör kunna uppdragas åt kollegiet att bestämma vilka persedlar, som skall prissättas. Bifalles det i det följande framlagda förslaget om fem för hela riket gemensamma markegångsdeputerade torde det kunna uppdragas åt dessa att pröva vilka persedlar i de olika länen, som skall upptagas i länets markegångstaxa.

En reducering av antalet prissatta markegångspersedlar förutsätter tydligen att avgift, som utgår i annan persedel, skall kunna omsättas till sådan huvudpersedel, som är upptagen i taxan. Enligt kammarkollegiets förslag skall till grund för en dylik omräkning läggas medeltalet av de sista 10 årens markegångspris. Detta förslag föranleder ingen erinran från min sida.

Skillnaden mellan de nuvarande A- och B-prisen i markegångstaxorna är, sakligt sett, att A-priset utgör ett beräknat pris å det löpande årets skörd,

under det att B-priset återger det faktiska priset å föregående års skörd. B-priset tillkom för att man skulle få ett mera exakt pris på skördeprodukterna. Ett dylikt pris kunde icke erhållas förrän produkterna i större omfattning avyttrats, sedan tröskningen för året avslutats. Förslaget att slopa B-priset har motiverats med att försäljningen av skörden numera sker tidigare än förr och att prisutvecklingen på det löpande årets skörd sålunda i huvudsak kan bedömas redan vid tidpunkten för A-prisens fastställande i november månad. Någon anledning att vidare bibehålla den dubbla prissättningen torde därför icke finnas. Jag tillstyrker kammarkollegiets förslag om B-prisens slopande.

Den utan tvekan viktigaste uppgiften vid en revision av markegångsinstitutet är att söka åstadkomma en rationellare ordning för själva prissättningen. Det är också här som behovet av förenkling gör sig starkast gällande. Det av kammarkollegiet i juni 1951 framlagda förslaget innebar att prissättningen liksom hittills skulle verkställas länsvis av inom varje län valda markegångsdeputerade. En viss förenkling skulle dock åvägbringas genom att de prisuppgifter, som det för närvarande åligger de kommunala myndigheterna och de särskilda markegångsnämnderna att insända, i stället skulle tillhandahållas av hushållningssällskapen. Såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår har statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen ifrågasatt, huruvida icke förenklingen borde drivas betydligt längre. Sålunda har dessa myndigheter ansett, att hela den lokala organisationen för markegångstaxornas upprättande borde avskaffas och prissättningen i fortsättningen ske centralt. Då det syntes nödvändigt att fastställa priserna länsvis — detta med hänsyn till att variationerna i markegångspriset mellan olika län vore betydande (jfr Bilaga 2) — förordade jordbruksnämnden ett system, som innebar att man vid prissättningen utgick från en given bas och sedan för kommande år gjorde de procentuella tillägg till eller avdrag från baspriserna, som motiverades av den relativa förändring som riksmedelpriserna utvisade.

I departementspromemorian framhålles att starka skäl syntes tala för den av jordbruksnämnden förordade lösningen av markegångssättningen. Genomfördes en sådan ordning behövde något lokalt prisinsamlande icke komma i fråga utan markegångspriserna kunde, åtminstone i huvudsak, fastställas på grundval av hos jordbruksnämnden för andra ändamål redan förefintligt prismaterial. Vidare vore uppenbart att markegångssättningen icke behövde ske lokalt utan kunde centraliseras. I enlighet härmed har i promemorian föreslagits att markegångstaxorna skall upprättas av fem för hela riket gemensamma markegångsdeputerade i stället för som nu genom särskilda deputerade i varje län.

Det i departementspromemorian framlagda förslaget har allmänt tillstyrkts av remissinstanserna. Även enligt min uppfattning är det synnerligen angeläget att snarast möjligt komma fram till en metod för prissättningen, som möjliggör en radikal förenkling av själva organisationen. Med det begränsade tillämpningsområde, som markegångssättningen numera

har, kan det icke anses påkallat att upprätthålla den nuvarande ordningen med länsvis utsedda markegångsdeputerade. Jag biträder sålunda förslaget, att bestyret med markegångssättningen skall uppdragas åt fem för riket gemensamma markegångsdeputerade.

I departementspromemorian har föreslagits, att markegångsdeputerade skall bestå av generaldirektören och chefen för kammarkollegiet såsom ordförande samt fyra ledamöter, varav två skall utses av kammarkollegiet bland kollegiets ledamöter samt två av statens jordbruksnämnd bland nämndens ledamöter. Kammarkollegiet har i sitt yttrande ifrågasatt, om det föreslagna sättet för utseende av deputerade stode väl i överensstämmelse med stadgandet i § 75 regeringsformen. I nämnda paragraf föreskrives bl. a., att markegångstaxorna skall upprättas genom deputerade, valda på sätt av riksdagen särskilt stadgas. Enligt min mening lägger detta grundlagsstadgande icke hinder i vägen för riksdagen att antaga den här föreslagna ordningen för utseende av deputerade. Jag delar emellertid den av kammarkollegiet uttalade uppfattningen, att stadgandet numera är obehövt och att detsamma bör upphävas. Frågan om en ändring av regeringsformen bör dock icke upptagas nu utan anmälas först i samband med att andra grundlagsändringar blir aktuella.

Under remissbehandlingen av departementspromemorian har särskild uppmärksamhet ägnats frågan om valet av baspriser. I promemorian har föreslagits, att 1953 års markegångspriser skall användas som baspriser vid kommande års markegångssättning. Härigenom uppnås att övergången till den nya metoden för prissättning icke kommer att medföra tvåra kastningar i utgående arrenden och avgifter. I vissa yttranden har uttalats farhågor för att eventuella felaktigheter i baspriset för en viss persedel kommer att vidlåda jämväl framtida prissättningar av denna produkt. I anledning av vad sålunda anförts vill jag först erinra om att den framtida prissättningen endast kommer att omfatta ett fåtal representativa huvudpersedlar. Då prissförhållandena beträffande dessa torde vara lätta att kontrollera, synes risken för felaktig prissättning icke vara så stor. Vidare torde det få antagas att länsstyrelserna, vilka genom remissen av departementspromemorian erhållit kännedom om de aktuella planerna på en omläggning av markegångsinstitutet, med särskild uppmärksamhet följt prissättningen under hösten 1953 av sådana persedlar, som kan tänkas bli föremål för markegångssättning även efter ett genomförande av det nu föreliggande förslaget. Jag vill också nämna att kammarkollegiet i sitt yttrande meddelat, att kollegiet gjort kammaradvokatfiskalsämbetet uppmärksamt på angelägenheten av att särskild granskning kommer till stånd av 1953 års markegångstaxor. Erforderliga garantier torde sålunda ha skapats för en så långt möjligt riktig prissättning, varför 1953 års priser utan olägenhet bör kunna användas som baspriser.

Vad slutligen angår detaljerna i det vid departementspromemorian fogade författningsutkastet, torde de ändringsförslag, som framlagts av kammarkollegiet, böra beaktas vid utarbetande av förslag till förordning i äm-

net. Däremot finner jag ej anledning tillstyrka länsstyrelsens i Uppsala län förslag om minskning av antalet markegångsdeputerade. Ej heller torde vad länsstyrelsen i Kalmar län anfört om förlängning av den tid, för vilken markegångsdeputerade skall utses, böra föranleda ändring i departementsförslaget.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet utarbetats förslag till *förordning angående markegångstaxor*.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att förenämnda författningsförslag måtte genom proposition föreläggas 1954 års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Otto Winther.

Departementspromemorians förslag
till
förordning angående markegångstaxor.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Markegångstaxor skola årligen upprättas för varje län genom särskilda för hela riket gemensamma markegångsdeputerade.

Markegångsdeputerade skola bestå av generaldirektören och chefen för kammarkollegiet såsom ordförande samt fyra ledamöter. Av ledamöterna skola två utses av kammarkollegiet bland kollegiets ledamöter samt två utses av statens jordbruksnämnd bland nämndens ledamöter. Deputerade välja inom sig vice ordförande.

För envar ledamot skall vederbörande myndighet tillika utse en suppleant.

Ledamöter och suppleanter utses för en tid av fyra år.

2 §.

Markegångsdeputerade sammanträda å därtill av ordföranden bestämd tid en av dagarna från och med den tionde till och med den trettionde november.

Är ledamot förhindrad deltaga i sammanträdet för markegångstaxans upprättande åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta ordföranden, som i ledamotens ställe inkallar vederbörande suppleant.

3 §.

Markegångsdeputerade äro beslutsmässiga när minst fyra deputerade eller för deputerade inkallade suppleanter äro närvarande. Uppstår skiljaktiga meningar bland deputerade, och måste till följd därav omröstning anställas, skall denna vara öppen och den mening bliva gällande vilken flertalet biträtt eller, om rösterna utfalla lika, den mening som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

4 §.

Vid markegångsdeputerades sammanträde föres protokoll av den tjänsteman hos kammarkollegiet, som kollegiet därtill förordnar.

5 §.

Markegångstaxan skall innehålla:

a) årets pris, bestämt på sätt i 8 § andra stycket sägs, å de jordbruksprodukter av årets skörd och de övriga persedlar, vilka skola utgöra föremål för markegångssättning (*det årliga markegångspriset*); samt

b) medeltalet av de för det löpande året och för de nästförflutna nio åren upptagna årliga markegångsprisen å de så kallade huvudpersedlarna, i den mån dylik persedel åsatts årligt markegångspris enligt vad ovan stadgats; dock att för persedel, för vilken finnes enligt förordningen den 2 juni 1911 (nr 62) bestämt årspris litt. B för år, som skall ingå i beräkningen av medelmarkegångspriset, detta årspris skall ligga till grund i stället för det årliga markegångspriset (*årets medelmarkegångspris*).

6 §.

Persedel och tjänstbarhet, som icke finnes upptagen i markegångstaxan, skall, om så prövas nödigt för beräkning i penningar av i persedlar bestämd avgift, omsättas i persedel, som är upptagen i markegångstaxan. Till grund för omsättningen skall tagas medeltalet av de årliga markegångsprisen för åren 1944—1953.

Det åligger deputerade att efter därom av länsstyrelse gjord framställning låta verkställa omsättningen samt att fastställa de nya persedlarna och deras myckenhet. Beträffande avgift, vars utbetalning icke ankommer å länsstyrelse eller som icke inbetalas till länsstyrelse, må framställning hos deputerade om persedelomsättning göras av avgäldsgivaren eller avgäldstagaren.

7 §.

Till ledning vid markegångssättningen skall statens jordbruksnämnd före den 10 november till markegångsdeputerades ordförande insända prisuppgifter å samtliga i markegångstaxorna ingående persedlar ävensom den ytterligare utredning, som nämnden kan finna erforderlig.

8 §.

Det åligger markegångsdeputerade att efter noggrant överbäggande av kända förhållanden och gällande pris samt med ledning av de prisuppgifter, varom i 7 § förmäles, bestämma det genomsnittliga riksmedelpriset för året för envar i markegångstaxorna ingående persedel.

Det årliga markegångspriset för viss persedel i visst län skall bestämmas till ett belopp som motsvarar det år 1953 fastställda årliga markegångspriset å persedeln i fråga med det tillägg till eller avdrag från nämnda pris, som föranledes av den relativa förändring, som riksmedelpriset utvisar i förhållande till 1953 års riksmedelpris.

9 §.

Sedan markegångstaxa blivit fastställd skall taxan ävensom den för anförande av besvär över taxan stadgade ordning snarast möjligt kungöras i allmänna länskungörelserna.

10 §.

Markegångsdeputerade hava att fastställa formulär till markegångstaxor och bestämma de persedlar, vilka skola vara upptagna i taxorna.

11 §.

1 mom. Den som icke åtnöjes med markegångsdeputerades beslut äger att hos Kungl. Maj:t söka ändring genom besvär, vilka skola hava inkommit till finansdepartementet sist å tjugonde dagen efter den dag taxan varit införd i allmänna kungörelserna för det län, vars markegång överklagas.

2 mom. Beslut om ändring av den årliga markegången gäller till förmån endast för den eller dem, som sökt den vunnna ändringen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954.

Genom denna förordning upphäves förordningen den 2 juni 1911 (nr 62) angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande. De prisuppgifter enligt 7 §, som skola insändas före den 10 november 1954, skola avse såväl 1953 som 1954 års priser.

Sammanställning rörande 1951 och 1952 års markegångspris (A-pris), kronor.

Län	1 hl vete		1 hl råg		1 hl korn		1 hl havre		1 hl ärtor		1 deciton hö		1 deciton halm		1 kg smör	
	1951	1952	1951	1952	1951	1952	1951	1952	1951	1952	1951	1952	1951	1952	1951	1952
Stockholms	30:—	41:—	27:—	35:—	20:50	23:—	15:50	16:—	38:—	50:—	11:—	11:—	3:—	3:25	5:75	6:50
Uppsala	29:76	40:53	26:59	34:56	21:66	23:12	15:40	16:14	—	—	13:76	12:59	4:35	4:06	6:20	6:57
Södermanlands	29:50	40:80	27:—	35:55	22:14	23:50	15:20	15:80	—	—	14:—	14:—	4:50	4:50	6:45	6:70
Östergötlands	27:50	40:—	26:—	34:—	21:—	23:—	15:50	17:—	39:—	48:—	12:06	12:06	1:47	1:47	6:35	6:35
Jönköpings	30:31	39:97	27:25	33:65	22:64	23:95	17:03	18:25	72:—	82:—	14:72	14:23	6:41	6:24	6:45	6:59
Kronobergs	—	—	25:74	33:26	21:93	25:35	15:77	18:36	53:06	60:—	12:81	13:18	4:—	4:—	6:22	6:52
Kalmar:																
Fastlandet	29:46	40:18	26:53	34:43	22:72	25:23	16:52	18:75	—	—	14:80	14:36	5:47	5:18	6:27	6:58
Öland	29:46	40:18	26:53	34:43	22:72	25:23	16:52	18:75	—	—	14:80	14:36	5:47	5:18	6:27	6:58
Gotlands	28:56	39:—	27:18	34:53	23:44	24:72	17:07	17:19	—	—	13:59	14:22	4:38	5:03	6:37	6:70
Blekinge	29:65	39:99	26:87	34:93	24:03	25:09	17:05	18:19	42:54	54:77	14:59	15:03	4:40	4:03	—	—
Kristianstads	29:11	40:38	27:36	34:79	24:43	26:40	17:79	19:51	42:46	50:18	14:54	13:53	5:10	4:47	6:31	6:70
Malmöhus	29:—	38:50	27:65	32:50	25:—	25:—	17:50	17:50	41:28	48:—	13:62	13:60	8:60	8:35	6:29	6:40
Hallands	29:52	39:07	26:83	33:01	24:—	26:32	17:23	19:16	52:02	59:92	14:54	14:25	5:17	4:69	6:17	6:44
Göteborgs och Bohus	30:11	40:39	27:25	33:49	23:46	24:98	17:62	18:29	—	—	17:54	15:44	7:64	6:90	6:45	6:65
Älvsborgs	29:67	40:08	26:85	34:72	23:11	24:95	17:56	18:52	39:67	48:10	15:36	14:83	5:10	4:87	6:18	6:51
Skaraborgs	29:48	40:46	26:67	33:61	22:63	23:69	16:52	16:77	42:66	50:21	14:62	14:47	3:88	4:41	6:31	6:62
Värmlands	29:17	36:29	26:81	32:53	21:—	22:46	15:77	16:59	—	—	14:02	12:96	6:35	6:06	6:31	6:61
Örebro	29:71	41:32	27:80	35:53	22:31	22:95	15:83	16:23	—	—	15:03	13:66	4:41	4:59	6:37	6:70
Västmanlands	29:79	40:39	26:86	34:33	22:06	23:18	15:20	15:89	40:—	52:—	13:50	11:—	3:47	2:94	6:30	6:60
Kopparbergs	30:35	39:03	27:86	34:—	21:81	22:50	16:50	16:75	37:01	37:68	15:50	14:48	—	—	6:44	6:69
Gävleborgs:																
Gästrikland	30:30	37:91	27:15	32:97	21:57	22:48	15:58	16:70	40:60	45:62	12:39	12:09	3:47	3:29	6:30	6:61
Hälsingland	29:27	39:69	25:84	33:34	20:51	21:90	15:46	16:46	40:70	45:33	13:04	12:37	4:82	4:76	6:18	6:60
Västernorrlands	—	—	26:05	29:44	22:06	24:72	17:95	19:84	49:25	49:42	14:07	14:02	5:41	5:29	6:36	6:61
Jämtlands:																
Jämtland	—	—	23:20	33:68	24:58	26:73	24:63	24:19	36:37	42:20	14:13	13:—	4:63	5:02	6:29	6:64
Härjedalen	—	—	28:89	33:75	29:50	32:75	26:23	29:—	67:70	74:60	16:25	19:—	6:—	6:20	6:18	6:72
Västerbottens	—	—	28:83	31:78	23:35	23:71	—	—	—	—	14:25	13:94	5:17	5:63	6:14	6:70
Norrbottnens	—	—	31:03	33:46	29:90	31:92	—	—	67:58	73:12	17:76	16:91	6:08	6:10	6:55	6:80

Bilaga 3.

**Av kammarkollegiet gjord sammanställning av årspris (litt. B) å
vissa persedlar enligt markegångstaxorna 1943—1952 för Uppsala,
Hallands och Norrbottens län.**

En hektoliter råg.

Län		1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Uppsala	kr	18:19	17:90	18:23	17:89	18:99	20:57	21:54	22:02	21:51	28:74
	%	100	98	100	98	104	113	118	121	118	158
Hallands	kr	18:03	17:89	18:23	18:18	18:80	20:18	21:25	22:36	21:85	28:33
	%	100	99	101	101	104	112	118	124	121	157
Norrbottens	kr	24:91	25:06	25:06	25:06	25:70	26:64	26:50	26:57	27:37	31:—
	%	100	101	101	101	103	107	106	107	110	125

En hektoliter korn.

Uppsala	kr	15:85	15:88	15:07	14:94	15:43	17:66	18:82	17:56	19:44	23:58
	%	100	100	95	94	97	111	119	111	123	149
Hallands	kr	15:65	15:71	15:33	15:07	15:16	17:21	18:59	17:72	20:77	26:06
	%	100	100	98	96	97	110	119	113	133	167
Norrbottens	kr	23:44	23:44	23:44	23:44	23:29	25:38	25:87	27:02	25:97	28:87
	%	100	100	100	100	99	108	110	115	111	123

Ett kilogram smör.

Uppsala	kr	4:49	4:39	4:34	4:34	4:77	5:03	5:24	5:58	6:02	6:52
	%	100	98	97	97	106	112	117	124	134	145
Hallands	kr	4:40	4:39	4:40	4:40	4:73	4:94	5:12	5:45	5:85	6:29
	%	100	100	100	100	108	112	116	124	133	143
Norrbottens	kr	4:63	4:63	4:63	4:63	5:—	5:25	5:36	5:70	6:13	6:62
	%	100	100	100	100	108	113	116	123	132	143